

Solidarita

82
2013
ZÁŘÍ

WWW.SOCSOL.CZ

CENA 30 Kč | SOLIDÁRNÍ CENA 40 Kč

VOLBY 2013

ALLENDE A PINOCHTŮV PUČ: POHŘBENÁ NADĚJE
SARTRE A MARXISMUS / EGYPTSKÁ REVOLUCE: TŘETÍ VLNA
BABIŠOVY CHOUTKY

Solidarita

VYDÁVÁ SOCIALISTICKÁ SOLIDARITA
ZA PŘÍSPĚNÍ KOLEKTIVU AUTORŮ

Registrační číslo Ministerstva kultury ČR: E 20370

Web: www.socsol.cz

Redakční e-mail: redakce@socsol.cz

Předplatitelský e-mail: předplatne@socsol.cz

Předplatitelská linka: + 420 722 133 743

Na tomto čísle se redakčně podíleli: **Vítězslav Lamač,**
Karolína Babičková, Tomáš Korda, Dominik Forman
Závěrečné korektury: **Anna Zitová**

Původními texty a překlady přispěli: Eliška Kubicová,
Karolína Chloubová, Ondřej Lánský, Pavel Novák, Jan
Májíček, Lucie Vychodilová, Vítězslav Lamač, Štěpán
Lohr, Zdeněk Jehlička, Barbora Bartůňková, Tomáš Korda,
Martin Šafek

Návrh obálky: **Alexey Klyuykov**

Ilustrace: **Alexey Klyuykov, Eva Krejčová,**

Lucie Vychodilová

Sazba: **Václav Pajkr**

Prodejní místa časopisu:

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO

Sokolovská 29, Praha 8

STUDENTSKÝ KLUB K4

Celetná 20, Praha 1

GALERIE BERLINSKEJ MODEL

Podplukovníka Sochora 9, Praha 7

GALERIE TRANZITDISPLAY

Dittrichova 9, Praha 2

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI

Gorkého 37, Brno

TABÁK HOLEŠOVSKÝ

Hrnčířská 65, Ústí nad Labem

ČESKÁ ČAJOVNA

U Školy 121, Nové Strašecí

Měsíčník Solidarita je nevýdělečné periodikum. Utržené peníze z prodeje jsou investovány do nákladu následujícího čísla. Návrhy na články posílejte na redakční e-mail. Otázky zájemců o předplatné zodpovíme na předplatitelském e-mailu. Otázky zájemců o distribuci zodpovíme na redakčním e-mailu.

OBSAH

Úvodem	3
DOMÁCÍ	
Prague pride mezi letním festivalem a politickým manifestem	4
Bez squatu a beze smyslu	5
ANALÝZA	
Ne, bude hůř	6
Volby 2013: Odmítnout neoliberalismus a začít budovat alternativy	8
GLOSA	
Quo vadis, Mr. Agrofert?	10
ZAHRANIČNÍ	
Egyptská revoluce	12
Pryč s vládou armády! Pryč s Al-Sisim, vůdcem kontrarevoluce!	14
Společné prohlášení arabských socialistických organizací ze dne 3. září 2013:	
Ne intervenci, ale revoluci!	15
Jiné 11. září 40 let od pádu Allendeho vlády	16
EKOLOGIE	
Planetární stav nouze – část pátá	20
TEORIE	
Diskuze o nepodmíněném základním příjmu	21
Jean Paul Sartre: Marxismus a existencialismus	22
STÁTNÍ KAPITALISMUS	
Vojenská vítězství Ruska	25
Byrokracie si vytváří vlastního hrobaře	25

Socialistická
Solidarita
na internetu:

”

SOLIDARITU ČTU PROTO, ŽE V NÍ VYCHÁZEJÍ TEXTY, KTERÉ JSOU NORMÁLNÍ: TÉMATA, KTERÁ BY MĚLA BÝT VE VELKÝCH MÉDIÍCH, V TELEVIZI, V DENÍCÍCH, PROTOŽE SE TÝKAJÍ VĚCÍ DŮLEŽITÝCH PRO VĚTŠINU LIDÍ. ALE VELKÁ MÉDIA JSOU NENORMÁLNÍ. SOLIDARITU ČTU PROTO, ŽE JSEM NORMÁLNÍ.

MICHAEL HAUSER, FILOZOF

Vážená čtenářko, vážený čtenáři,

Letos si připomínáme čtyřicet let od doby, kdy se pomocí puče Pinochet ujal moci. Tehdy se v Chile rozhodovalo o dalším vývoji země, jehož dopady na obyvatele pádem Pinochetova režimu neskončily, ale Chileané je pociťují dodnes (nerovnost, drahé školství, apod.). Tomuto kulatému výročí se Zdeněk Jehlička věnuje ve svém článku. Allendeho politika, její konec a restaurace tržního despotismu, by neměly připomínat jen smutný bod na časové ose, ale politicky napjaté časy, na jejichž strunu hraje i současná doba.

Výrok podnikatele Starky, který oslavně hovoří o Pinochetově vládě a o potřebě jejího oživení, není nahodilý. Nejde o výrok jednoho bosse ze středních Čech, jemuž stejně jako jeho vzoru nečiní žádný problém stát jednou či dvěma nohama mimo zákon, ale o výrok příznačný pro naši dobu, do které se plíživě a jistě vkrádá myšlení autoritářské pravice. Starka to konec konců vyjádřil sám: „Národ je třeba postavit do latě.“

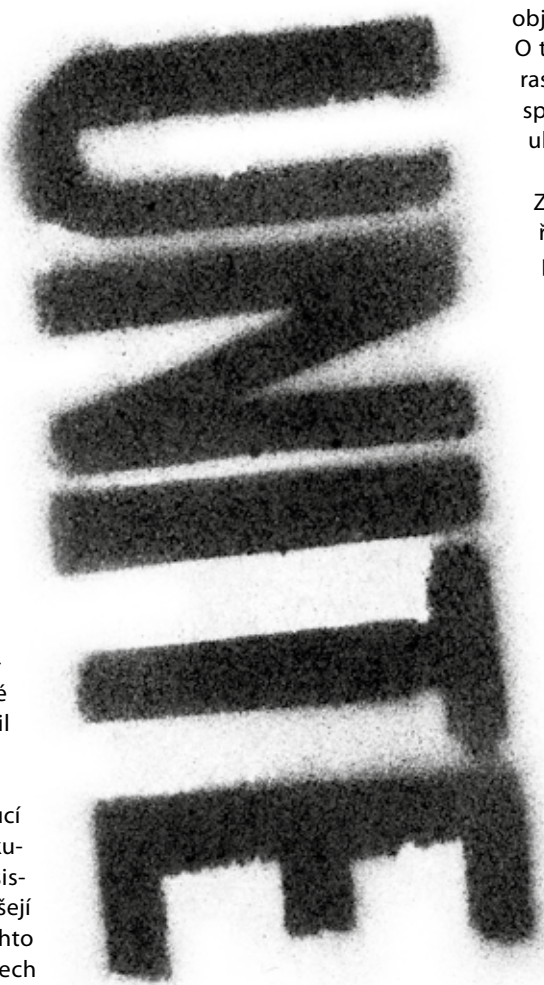
Druhý symptom současné doby je rostoucí vzájemná nesnášenlivost jednotlivých skupin obyvatelstva. Nadále pokračují rasistické průvody, na nichž se nacisté pokoušejí vyvolávat protiromské pogromy. O těchto událostech jsme psali v minulých číslech a nyní je opět připomínáme. Kadence

neskrytě rasistických průvodů totiž nepolevila, ale spíše sílí. Co na to široká veřejnost? Média? Čekat zázraky, kritický přístup, objektivitu či alespoň zájem o věc nelze! O to důležitější je angažmá v hnutí proti rasismu a sociálnímu vyloučení. Oba jevy spolu úzce souvisí, jak ve svém článku ukazují Ondřej Lánský a Pavel Novák.

Za této neutěšené situace nás koncem října čekají parlamentní volby. Většina právem očekává či přinejmenším doufá ve zlepšení situace. Tu ale nezajistí sám výsledek voleb. Ten totiž nepřinese změnu politické kultury, po které volají liberálové. Ani nový Únor, jak nás straší v médiích pravice. Mohl by však vynést do Poslanecké sněmovny dva aktivisty protivládního hnutí: Ilonu Švihlíkovou (SPOZ) a Martina Škabruhu (Zelení).

Úplným závěrem připomínáme, že se tento měsíc – 16. září – rozbíhá již třetí ročník Pražské školy alternativ. Jeho podzimní cyklus se bude věnovat Nepodmíněnému základnímu příjmu (NZP), o kterém vyjde shrnující brožura, jejíž výtah uvádíme v tomto čísle. Tématu NZP se budeme věnovat i nadále, protože přináší mnoho otázek a pochybností.

Vaše redakce

▲ zdroj: blokujeme.cz

PRAGUE PRIDE MEZI LETNÍM FESTIVALEM A POLITICKÝM MANIFESTEM

ELIŠKA KUBICOVÁ

V sobotu 17. 8. 2013 proběhl v hlavním městě již třetí ročník Prague Pride, pochodu hrdosti homosexuálů a příslušníků dalších sexuálních menšin. Symbolicky tak byl uzavřen celotýdenní festival plný nejrůznějších kulturních akcí pracujících s tématem menšinových sexuálních orientací a genderových identit. S podtitulem „Jdeme s barvou ven“ se letos věnoval tématu tzv. coming outu.

▲ Prague pride (zdroj: Wikipedia)

Podle dostupných informací se akce zúčastnilo kolem 20 tisíc lidí, kteří se ze spodní části Václavského náměstí vydali přes náměstí Republiky, Staroměstské náměstí a Pařížskou ulici až na Letnou, kde pak pokračovala volná zábava, hrály kapely a nechyběly stánky s pivem a občerstvením. Stejně jako v předešlých letech se jednalo především o pestrobarevný festival plný duhových vlajek, balónků, zdobných alegorických vozů, fascinujících kostýmů a veselých tváří.

Průvod tentokrát prošel jinou trasou než v předešlých letech, vzhledem k tomu, že na části té „tradiční“ trasy byl již dříve ohlášén pochod odpůrců. Tento tzv. „Pochod pro rodinu“ byl aktivitou Mladých křesťanských demokratů a dalších iniciativ, s podporou Dominika Duky. Akce přilákala podle vyjádření organizátorů asi dvě stovky lidí; podnětem k protestu byl pro ně strach z toho, že jsou prý nedostatečně hájeny zájmy tradiční rodiny.

Zajímavou protiváhou těmto aktivitám byla skupina věřících homosexuálů pochodující v duhovém průvodu. Byla praktickou ukázkou toho, že kromě té autoritářské existuje také humanistická interpretace křesťanského učení, a připomněla vzrůstající izolaci, ve které se čeští reprezentanti katolické

církve nyní ocitají. Celosvětový trend totiž směřuje právě k větší toleranci odlišných sexuálních orientací ze strany církví, zejména po nástupu papeže Františka, který se stále více stává symbolem těchto a mnoha dalších změn.

Jakkoliv je třeba dát částečně za pravdu kritikám (jedna taková vyšla v poslední Solidaritě) poukazujícím na to, že se z původní emancipační akce stále víc a víc stává obyčejný komerční festival, je třeba zdůraznit, že angažované nebo dokonce otevřeně politické momenty zde přece jen byly přítomné. Průvodu se stejně jako v předešlých letech zúčastnili zástupci Mladých sociálních demokratů a Strany zelených, aby vyjádřili svoji podporu rovným právům pro příslušníky sexuálních menšin. Zahlédla jsem také transparent Amnesty International. Mnoho různých lidí přišlo průvod podpořit, ačkoliv sami příslušníci sexuálních menšin nebyli.

Jeden z projíždějících alegorických vozů vezl figurínu zesměšňující ruského prezidenta Putina, další podobné karikatury a narážky byly k vidění na mnoha různých místech průvodu. Bylo jasné, že nedávné události v Rusku, kdy došlo ke schválení zákona zakazujícího „veřejnou propagaci homosexuality“, jsou pro podstatnou část účastníků

důležitým tématem. Nedá se tudíž jednoznačně říci, že by akce žádný emancipační náboj neměla a byla pouhým komerčním festivalem.

Ano, jistě zde byli mnozí, kteří pojali svoji účast jen jako způsob, jak zábavně strávit sobotní odpoledne. Nicméně přítomnost militantních odpůrců homosexuálů (jakkoli jich byl ve srovnání s účastníky průvodu naprosto mizivý počet a vyvolávali spíše smích než co jiného) a vědomí toho, že jsou zde sice početně nepříliš silné, ale zato poměrně hlasité skupiny, které akci zásadně odmítají, dává celé věci poněkud specifický, téměř odbojný prvek.

Sem tam se vyskytující náznaky společenské kritiky, podané ovšem hravou formou karikatur a vtipů, společně s extravagantním, karnevalovým laděním celé akce a všeobecným veselím vytváří zcela unikátní koktejl. Prague Pride je pro mě akcí s neopakovatelnou atmosférou na pomezí odpočinkového letního festivalu a politické události, jakou se nemůže pochlubit žádná jiná událost pravidelně v České republice konaná. I z toho důvodu už se těším na další ročník.

✉ eliska.kubicova@socsol.cz

BEZ SQUATU A BEZE SMYSLU

KAROLÍNA CHLOUBOVÁ

Na konci srpna nám byl znovu připomenut problém chátrání historických budov ve městech. Aktivisté obsadili opuštěné domy v centru Prahy. Hlavním místem byl dům v jedné ulici na Pohořelci. Na obranu této historické stavby se tu shromáždilo mnoho lidí. Budovu se de facto snažili chránit před jejím vlastním majitelem Radovanem Vítkem, který ji nechává chátrat. Policie samozřejmě bránila vlastnická práva.

▲ Squatt na Pohořelci (zdroj: Vladimír Turner)

VLASTNICKÁ PRÁVA JAKO MODLA

Radovan Vítek, vlastník budovy, patří mezi nejbohatší lidi v České republice a v budově mají zapsané sídlo další desítky firem. Místo, kde do nedávna bydleli Pražané, nyní chátrá. Aktivisté takovému plýtvání odmítali přihlížet. Dům obsadili a doufali, že se jim zde podaří udržet a znovu ho oživit. Policie je však na straně majitelů, na straně kapitálu, jemuž je princip plýtvání, který policie de facto brání, vlastní. Vlastnictví už k ničemu nezavazuje, i když v ústavě stále stojí opak. Policie tedy zasahuje proti aktivistům, tvrdě brání vlastnická práva Radovana Vítky, a tudíž i jeho právo nechat dům dále chátrat.

Takovéto zacházení s majetkem, v kontextu lidí bez domova, bez možnosti sehnat příznivé bydlení, můžeme považovat za neetické. Budova, která by mohla působením squatterů vzkvétat a tím i prospívat společnosti, je odsouzena k zániku pod taktovkou jednoho z nejbohatších Čechů. Kam se poděla odpovědnost vůči společnosti? Toto chování lze přirovnat

k tomu, jako když před hladovějícím člověkem vyhodíte chleba. Squaty nám dovolují lépe využívat prostor ve městech, zalepují díry v pytli s moukou propíchaném kapitalistou.

SQUATY PRO MĚSTA, VE KTERÝCH LIDÉ MOHOU ŽÍT

Squaty nemají za cíl fungovat pouze jako ubytovna, mají mnohem hlubší cíle. Chtějí poskytnout město znovu lidem prostřednictvím tvorby center kultury s prostorem pro lidský rozvoj. Současná města se rozložením prostoru podřizují logice trhu, lidé jsou odsouváni na okraj. Bydlení v centru je jen pro nejbohatší vrstvy. Místo parků se staví obchodní domy vedoucí k dalšímu plýtvání.

V centrech potřebujeme squaty jako místa, nabízející jiné náhledy na smysl a naplnění lidského života. Zde leží snaha oprostit se od utilitárního přístupu k životu, tedy od přístupu který vnucuje člověku víru, že štěstí dosáhne skrze volný trh. Štěstí si nepořídíme skrz zboží čekající na nás na regálech.

I v tomto nabízí squat alternativu, je to místo pro originalitu, prostor kreativity, odráží se zde autentická lidská práce. Prostory ve squatech nejsou vytvořeny jako přes „kopírák“ z katalogu Ikea. Naopak, recyklují a opravují se staré věci, vyrábí se nové originální. Otvírá se v nich otázka, zda skutečně potřebujeme vše, co je nám vnucováno konzumní společností. Squat nás zbavuje trápení, že nemáme nejnovější ledničku a neplánujeme exotickou dovolenou. Zároveň nás zbavuje mýtu, že je to tím, že jsme selhali.

Ve squatech není čas svázán time managery, je zde čas přemýšlet a klást si otázky, diskutovat. Squaty jako kulturní místa mohou přinášet řadu seminářů, kurzů, výstav a mnoho dalšího. Rozvíjet se ve squatech mohou všichni, nikdo není vyloučen na základě poplatku či věku. Hodnocení lidí neodpovídá tržním měřítkům. Osvobozují od nutnosti účastnit se soutěže na trhu. Nikdo nám nevybírá, co se zrovna máme učit. Hodnota spočívá v porozumění, prožívání a setkání.

Příklad, že podobné ideje mohou fungovat, vidíme na kodaňském squatu

▲ Squatt na Žižkově (zdroj: Vladimír Turner)

Christiania, která funguje již přes 40 let. Squatterům je zde vyhrazena celá čtvrť, která pod jejich vlivem získala svou nezměnitelnou podobu. Squatteréři udržují stavby, zušlechťují okolí, budují zahrádky. Oblast získala svou autonomii a okolo devíti set obyvatel Christianie společně rozhoduje, jakým způsobem se oblast bude vyvíjet. Například zde nenaleznete žádné reklamní plochy.

V Praze jsou chátrající domy v centru města, lidé bez přístřeší a bez možnosti nějaké si opatřit. Máme tu také vlastníky chátrajících domů, kteří patří mezi nejzámožnější Čechy, kteří arogantně odmítají se o nemovitosti starat. Tyto paradoxy, které se nám v soudobé společnosti odkrývají, poukazují na neudržitelnost současného neotřesitelného postavení vlastnických práv. Je skutečně žádoucí chránit majetky lidem, které se o ně nestarají? Neměli bychom se zasadit o to, aby se to změnilo?

✉ karolina.chloubova@socsol.cz

NE, BUDE HŮŘ

ONDŘEJ LÁNSKÝ, PAVEL NOVÁK

Současná politická situace v České republice je neutěšená. Skoro stejně tak neutěšená jako současná situace ekonomická. Hospodářská krize, s podkrizí dluhovou a finanční, nebere konce. Celosvětově i v České republice.

Stále znovu a znovu jsme ujišťováni, že světélka na konci tunelu nejsou jen bludičky. Tato světélka údajní experti viděli již v roce 2009. A v roce 2010. Nyní je rok 2013 a konec tunelu stále nikde. Nelze se divit, že občané nejen České republiky jsou nervózní, frustrování a podráždění. Hledají snadná řešení pro svou stále se horšící či v lepším případě stagnující situaci. A to se logicky projevuje v jejich přístupu k politickým otázkám, problémům a k aktérům politické scény jako takovým. Hledají východisko. Hledají někoho, kdo složitou realitu shrne do pár sloganů. Kdo nabídne naději. Různí obchodníci s deštěm mají a budou mít žně.

Ve většině společností dochází v krizi k napětí, které se projevuje rozpadem sociální soudržnosti a solidarity. Tato pnutí a frustrace se často vybíjejí velmi nehezkými způsoby. Především hledáním obětí beránka. Většinou se do této role dostávají etnické či jiné menšiny, deklasování, bezdomovci či další příslušníci sociálních skupin, které jsou na tom ještě hůře než frustrovaná nižší střední či střední třída. To je bohužel i případ České republiky v roce 2013.

Anticiganismus na vzestupu, rychle se šířící živé mýty o Romech a konec konců i pochody neonacistů v tom či onom městě jsou projevy nenávisti směřované vůči evidentně špatným cílům. Další z „oblíbených“ cest frustrace je směřovat oprávněný hněv vůči institucím demokratického systému jako takovým, případně vůči politické elitě, která instituce personálně obsazuje, a tudíž ztělesňuje. Taková nálada ve společnosti nahrává v lepším případě populistům, v horším autoritářům skrývajícím se za líbivými slogany, usměvavými tvářemi celebrit a mravním rozhořčením tzv. jediných spravedlivých.

Volby se blíží. Nové, čisté, aktivní politickou odpovědností neposkvřené politické subjekty vyrůstají jako houby po dešti. Ty dlouhodoběji existující pak posilují personálně i programově. Co je důležité si uvědomit, je to, že za většinou z nich, případně za všemi, jsou tak či onak představitelé kapitálu.

Jako v dobách Výmarské republiky, i nyní se k moci snaží dostat podivné existence za blahosklonného přikyvování a aktivní pomoci těch či oněch skupin z národní či transnacionální kapitalistické třídy. Někteří

velkokapitalisté dokonce ztratili všechny stud a sami sebe prohlásili za vůdce očistných, pokrokových, jediných občanům příznivě nakloněných sil. Ve skutečnosti však jde jen o úzké skupinové zájmy, které v této nepřehledné pluralitě zastávají.

Kapitál je na „politickém“ vzestupu. Cílem je nadto reálně depolitizovat politiku, nastolit vládu expertů, odborníků, manažerů, resp. řídit stát jako firmu. To jsou hesla dne, která se v roce 2013 prosazují v českém veřejném diskursu nejvíce.

Ano 2011 Andreje Babiše, Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury, Suverenita i Hlavu vzhůru Jany Bobošíkové, SPOZ (nejen) Vratislava Mynáře. Všechny tyto subjekty mají něco společného. Něco zcela zásadního. Jejich mluvčí stále častěji tvrdí, že rozdělení na pravici a levici je více méně překonané. Že tradiční strany, o kterých si zajisté nemůžeme myslet nic moc dobrého, jsou jen výtahy k moci pro své členy, vesměs neschopné neobdobníky. Zatímco oni, čistí a neposkvření, nabízejí odborné manažery k řízení malého, ale silného státu. Anebo nabízejí úspěšné lidi ze svých – původně nepolitických – oborů: herce, novináře, muzikanty nebo sportovce.

Takový bude jejich klíčový slogan do předčasných voleb v letošním roce. „My makáme, nejsme jako politici.“ „Bude lépe.“ A podobně. Je však třeba se ptát, komu bude lépe. Ekonomická krize s sebou nepřináší pokles životní úrovně všech. Naopak, přináší zvýšení nerovnosti, zhoršení životní úrovně většiny a zlepšení podmínek života úzké a třídně profilované menšiny. Právě menšiny, z níž pocházejí čelní představitelé těchto podivných uskupení. Logicky budou tato uskupení hájit třídní zájem kapitálu a jeho personifikací.

Nová neoliberální pra/le/vice. Do této kategorie je možné zařadit všechny výše uvedené subjekty. Právě snaha nedefinovat své postoje a politická stanoviska na pravolevé škále, falešné řeči o zastaralosti této škály a dělení politických subjektů na základě jejich přístupu k rozdělování produktu je definiční charakteristikou diskursivní pravice.

Z toho důvodu je mimochodem – přinejmenším v našich poměrech – třeba na pravici zařadit i Pirátskou stranu a Zelené (Změnu apod.). Všechny nepolitické, nepra-

volevé subjekty spojuje ideologie neoliberalismu, která spočívá v této nepravolevosti. Síla této diskursivní pozice spočívá v představě, že alternativa neexistuje jaksi z definice samotného řádu: společnost se prý nachází v éře postpolitiky, kdy je třeba přijímat řešení, která jsou dobrá.

Tato pozice mj. tvrdí, že velká vyprávění, velké projekty minulosti jsou v lepším případě iluzí a klamem, v horším masomlejnkem vytvářejícím hekatomby mrtvých. A že je tudíž třeba se soustředit na každodennost. Na co nejefektivnější stát, minimalizaci korupce, omezení takzvaného zneužívání dávek, zavádění vysokorychlostního internetu ap.

Za těmito závoji schovávají – a to do značné míry jak tradiční strany, tak specifické subjekty milionářů a miliardářů – svoji pozici v třídním boji, kde tak stojí jednoznačně na straně kapitálu. Někteří explicitně – SPOZ –, jiní implicitně – Suverenita s Hlavou vzhůru či Ano 2011 – hlásají teze o rozežranosti občanů a lidí. O potřebě více pracovat a méně se věnovat politice ve vlastním slova smyslu. Více pracovat, aby bylo vymačkáno více nadhodnoty pro kapitál. Více investovat, aby se zlepšovala a zrychlovala akumulace kapitálu. Konkurenceschopnost se v tomto kontextu stala novou politickou modlou.

Populistické subjekty à la Ano 2011, Suverenita s Hlavou vzhůru či SPOZ využijí každé příležitosti, aby se svezly na vlně mýtů a legend. Mýtů o Romech a dalších takzvaně nepřízpůsobivých, kteří nechtějí pracovat a zneužívají sociální dávky. Ani slovo však neslyšíme o skutečných zneužívacích systémech.

Neslyšíme o firmách odklánějících desítky miliard do daňových rájů. O únicích a optimalizacích, kterých se dopouštějí právě ony všelike personifikace kapitálu financující ten či onen projekt. O kupčení s pohledávkami Dopravního podniku v Praze, vyděláváním na jejich vymáhání a na právním zastupování podniku (na čemž se přímo podílela firma Tessile Ditta Services, jejímž místopředsedou byl pravděpodobný lídr SPOZU ve Zlínském kraji a kancléř prezidenta Zemana Vladimír Mynář). Vůbec se již není třeba zmiňovat o přístupu nové neoliberální pra/le/vice k právním pracujících. K otázce potřebného zkracování pra-

covní doby, nutnosti zvýšit minimální mzdu a obnovit sociální stát rozvrácený vládou staré neoliberální pravice.

Reformismus (ČSSD a KSČM) nestačí. Propast nelze překlenout několika malými krůčky. Pro životy konkrétních lidí je však vláda reformistických stran s podporou části zmíněné pra/le/vice přece jen lepší než vláda stran čistého neoliberalismu. V nadcházejících volbách je nutné volit defenzivně. Radikální levice není zformovaná. Neexistuje, přinejmenším v České republice, subjekt, který by byl avantgardou proletariátu, o překariátu nemluvě.

Naopak, kapitál a jeho zájmy jsou na politickém trhu nadreprezentovány. Jsou zde strany staré neoliberální pravice, jako je TOP 09 nebo ODS, konzervativní pravice – KDU-ČSL – a nakonec strany nové neoliberální pra/le/vice, kam je možné zařadit právě podivné, takzvané nepolitické strany a hnutí miliardářů, stranu Zelených, Pirátskou stranu či Změnu.

Jejich postoj k rozdělování produktu a k organizaci světosystému v rámci reprodukčního a metabolického společenského řádu založeného na kapitálu je jasný: Žijeme prý v nejlepším z možných světů. Není alternativy. A na rozdíl od reformistických stran, jako je ČSSD či KSČM, chtějí rozpory systému ještě prohlubovat. Podporovat zvyšování nerovnosti, zvětšování odcizení a podřízenost práce kapitálu další privatizací, komodifikací a liberalizací.

Budou tak dělat dalším ořezáváním „přebujelého“ státu, dalším seškrtáváním údajně štědrých sociálních dávek. Dalším podřizováním politiky molochu konkurenceschopnosti. Konkurenceschopní budeme prý jen tehdy, pokud snížíme vedlejší náklady práce, zflexibilíme pracovní trh, zavedeme další a další podpory firem, respektive kapitálu v podobě transferů veřejných prostředků do privátní sféry.

Samozřejmě, že vše výše uvedené podporují i zmíněné reformistické strany. Zároveň však diskursivně trvají na nasazení určité ohlávky kapitálu. Jinými slovy počítají s určitou mírou regulace: požadují alespoň nějaké zvýšení daní pro bohaté a pro firmy, byť ve směšné výši. Tematizují, byť velmi

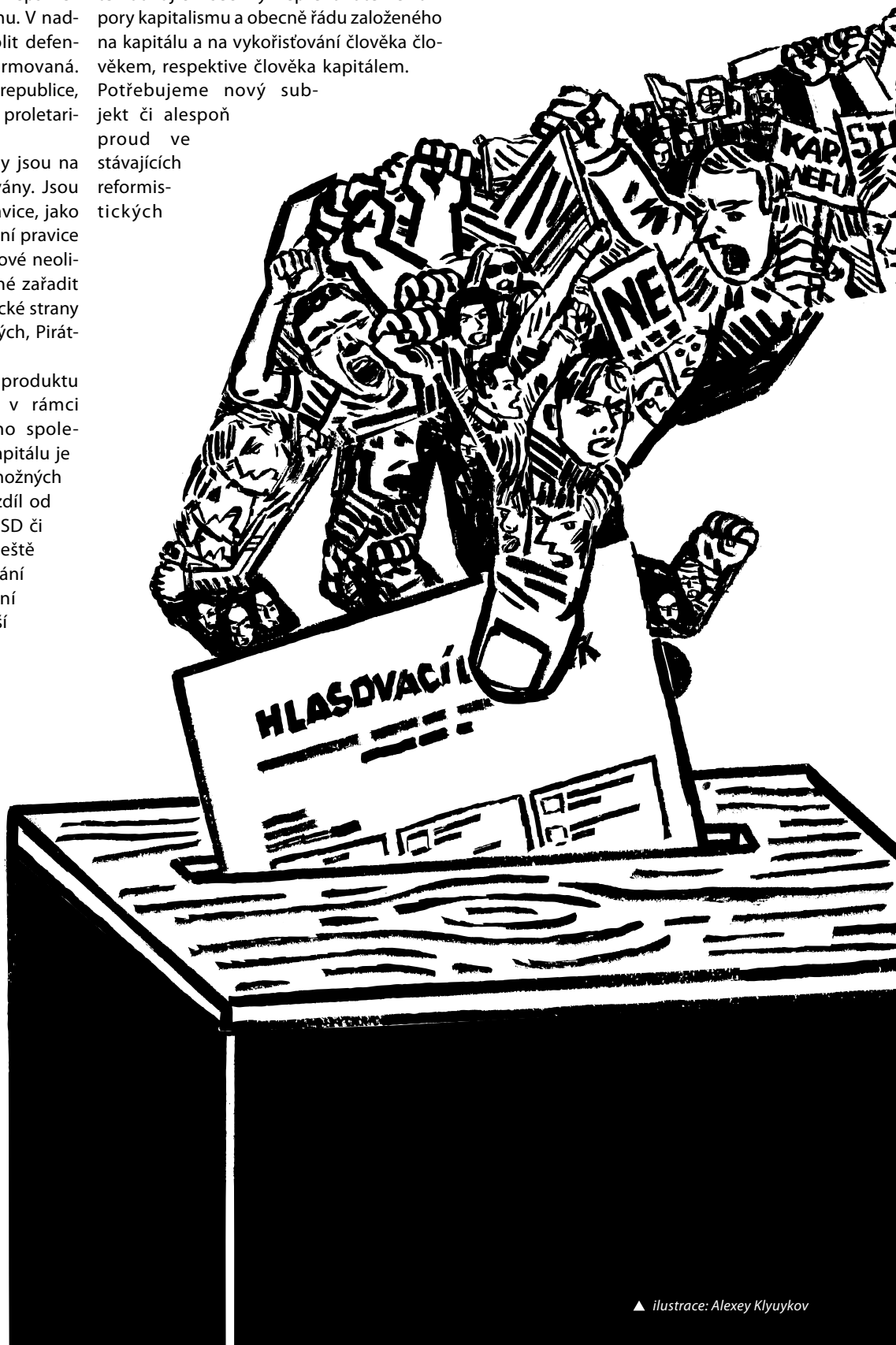
opatrně, i otázku daňových rájů a problematiku odpoutanosti transnacionálních firem od lokálních problémů a reality. Letos nám tedy budou muset stačit.

V tuto chvíli nám nezbyvá než volit defenzivně. Zároveň je ale třeba začít připravovat ofenzivní alternativu. Alternativu tematizující všechny nepřekonatelé rozpory kapitalismu a obecně řádu založeného na kapitálu a na vykořisťování člověka člověkem, respektive člověka kapitálem. Potřebujeme nový subjekt či alespoň proud ve stávajících reformistických

stranách, který by do veřejného prostoru znovu vnesl otázku rozdělování a jenž by navrátil původní smysl pojmu „svoboda“.

Jinak bude platit parafráze babišovského sloganu: „Ano, bude hůř“.

✉ pavel.novak@socsol.cz

▲ ilustrace: Alexey Klyuykov

VOLBY 2013: ODMÍTNOUT NEOLIBERALISMUS A ZAČÍT BUDOVAT ALTERNATIVY

JAN MÁJÍČEK

Předčasné volby se blíží a opět se opakuje debata zda, koho a proč volit. V letošních volbách bude na výběr jen málo, přesto je důležité se jich účastnit. Ve dvou případech můžeme dokonce volit aktivisty protivládního hnutí.

Letošní volby do poslanecké sněmovny slibují být opravdovým zážitkem přesně tak, jak se od společností infotainmentu (spojení informací a anglického slova entertainment = „zábava“) čeká. Představuje se nám zábavní kus, ve kterém budeme sledovat trojúhelník Sobotka – Hašek – Zeman a na ně navázané skupiny, frakce a strany.

Stejně tak budou praví liberálové a konzervativci strašit nástupem komunistů, který je čím dál razantnější a pro mnohé děsivější. Do boje se pustí také nové subjekty, jimž vlily sílu do žil protivládní protesty, které poukázaly na všeobecnou neschopnost politické elity. Dojde i na souboj o nadvládu nad parlamentní pravíci mezi ODS a TOP 09.

Nepůjde samozřejmě jen o mediální show. Po sedmi letech vlády neoliberální pravice bude potřeba revidovat a změnit celou řadu věcí. Otázkou je, zda toho bude sociální demokracie schopna. Její vítězství a možnost sestavit jednobarevnou vládu s podporou KSČM není totiž vůbec jisté.

CO MOHOU VOLBY ZMĚNIT

Jako před každými volbami se objevují hlasy, které připomínají staré známé heslo, že kdyby mohly volby něco změnit, už by je dávno zakázaly. Je to pravda, pokud máme na mysli nějakou hlubokou systémovou změnu, která by skutečně proměnila život lidí. Ta se nedá ani zvolit hlasovacím lístkem, ani odhlasovat na zasedání Sněmovny. Pro tu platí to, co napsal Marx před mnoha lety, že „emancipace pracujících musí být čin pracujících samotných“.

To ale není důvod, proč nejít volit. Pro rozvoj antikapitalistické alternativy je důležité, zda budou důrazy kladeny na zajištění důstojného a v rámci možností bezpečného života, který poskytne lidem prostor pro další rozvoj a angažmá v politice, nebo zda budou tít bídu s nouzí, strachovat se o každou korunu a například společenské aktivity jako „schůze“ a „rozdávání letáků“ pro ně budou luxusem, který si pro nedostatek prostředků nebudou moci dovolit.

Před více než sto lety řešila německá revolucionářka Rosa Luxemburgová stejný problém. Volby pro ni byly nástrojem, jak si vydobýt větší prostor v rámci daného systému.

Neměli bychom si dělat iluze ani o programu, ani o jednotlivcích, kteří budou ve Sněmovně program ztělesňovat. Volby jsou jen dalším krokem v dlouhodobé politické práci stejně tak, jako tomu je při organizování debat nebo demonstrací.

AKTIVISTÉ DO SNĚMOVNY

Tyto volby jsou však i mimořádně zajímavé z následujícího důvodu, že vůbec poprvé se na vedoucích místech kandidátek politických stran objevili aktivisté. Jde o Martina Škabrahu, mluvčího ProAltu, který kandiduje za Stranu zelených v Olomouckém kraji, a Ilonu Švihlíkovou z Alternativy zdola, která vede kandidátku SPOZ v Kraji Vysočina.

Obě dvě strany mohou být terčem kritiky, a to velmi oprávněně. Zelení byli součástí Topolánkovy koaliční vlády, která prosazovala americkou základnu v ČR, zastropovala odvody na sociální a zdravotní zabezpečení, zavedla poplatky ve zdravotnictví, rovnou daň atd.

Ondřej Liška, současný předseda SZ, byl v této vládě ministrem školství a předložil tzv. bílou knihu terciálního vzdělávání. Z té pak vycházely návrhy zákonů Josefa Dobeše (VV), proti kterým se postavily tisíce vysokoškoláků a jejich pedagogů.

Stejně tak SPOZ není stranou, kterou by někdo s nadšením podporoval. Jeden z jejích představitelů a kandidátů do PS, Vratislav Mynář, je spojen s exekutorskou firmou, která vymáhá mimo jiné pohledávky za Dopravní podnik města Prahy. Exekutoři jsou přitom jednou z nejvíce parazitických a odporných forem podnikání a fungují jen díky rozpadu fungujících společenských struktur.

Okolo SPOZu se motá spousta postav z českého zastoupení nadnárodní ropné korporace Lukoil a dalších „malých, ale šikovných“ podnikatelů. V jejím programu najdeme pak návrh svázat výplatu sociálních dávek s povinností přijmout veřejně prospěšné práce, tedy systém, který zavedl ministr práce a sociálních věcí za TOP 09 Jarošík Drábek.

Stejně tak bychom mohli kritizovat ČSSD a KSČM. Ta první pod vlivem „třetí cesty“ začala s neoliberálními reformami sama. Komunisté se zase uzavřeli do svého ghettu, kde je jim dobře. První těžší ze své dominantní

pozice, z faktu, že jsou zatím jedinou levicovou stranou, která může sestavovat vládu. Druzí zase z toho, že se od roku 1989 nepodíleli na vládní úrovni na moci, a tudíž jsou oficiální režimní opozicí.

Oběma stranám chybí personální i programová vybavenost na úkoly, které je čekají. Komunisté mají výhodu v tom, že je vládní angažmá nečeká. Na druhou stranu je to neomlouvá. U ČSSD je výmluvné personální složení její stínové vlády, ve které s Milanem Urbanem na pozici ministra průmyslu a obchodu a Janem Mládkem na pozici ministra financí se s neoliberální ortodoxií bude bojovat velmi těžko.

Jak dobře ukázal Martin Hekrdla ve svém článku pro časopis Týden, socialistické a sociálně demokratické strany nejsou schopny krizi čelit: „Socialistický ‚Panhelén‘“ Jorga Papandrea (PASOK), portugalský socialista José Sócrates i jeho španělský protějšek José Luis Zapatero („Nová cesta“) dopadli jako sedláci u Chlumce: zcela se zdiskreditovali koňskými dávkami ‚úsporných opatření‘ pod neoliberální taktovkou takzvané trojky (ECB, EK, MMF), případně nutností jít s úhlavním nepřítelem do velké koalice (PASOK v Řecku s konzervativci, Demokratická strana v Itálii dokonce s Berlusconiem).“

Martin Škabraha i Ilona Švihlíková prokázali své schopnosti a nasazení v hnutí proti asociální vládě. Jsou to sice jenom dva jedinci, ale jejich ústy by v případě zvolení mohli promlouvat všichni aktivisté, kteří usilují o zásadní společenskou změnu. V poslanecké lavici by totiž usedli lidé, kteří mají přímou s zkušenost hledáním politických alternativ.

Jakkoli jsou strukturální tlaky silné a vedou každého tu k většímu, tu k menšímu pokušení se přizpůsobit danému stavu věcí, můžeme u Ilony Švihlíkové a Martina Škabrahy věřit, že si zachovají spojení s aktivistickým prostředím, ze kterého vzešli. To jim bude moci dát zpětnou vazbu a pomoci jim orientovat se v měnící se politické situaci. Mít tyto dva poslance by bylo pro protivládní hnutí úspěch.

NOVÁ LEVICOVÁ STRANA?

Podporu Ilony Švihlíkové a Martina Škabrahy je potřeba zvážit ještě ze strategického

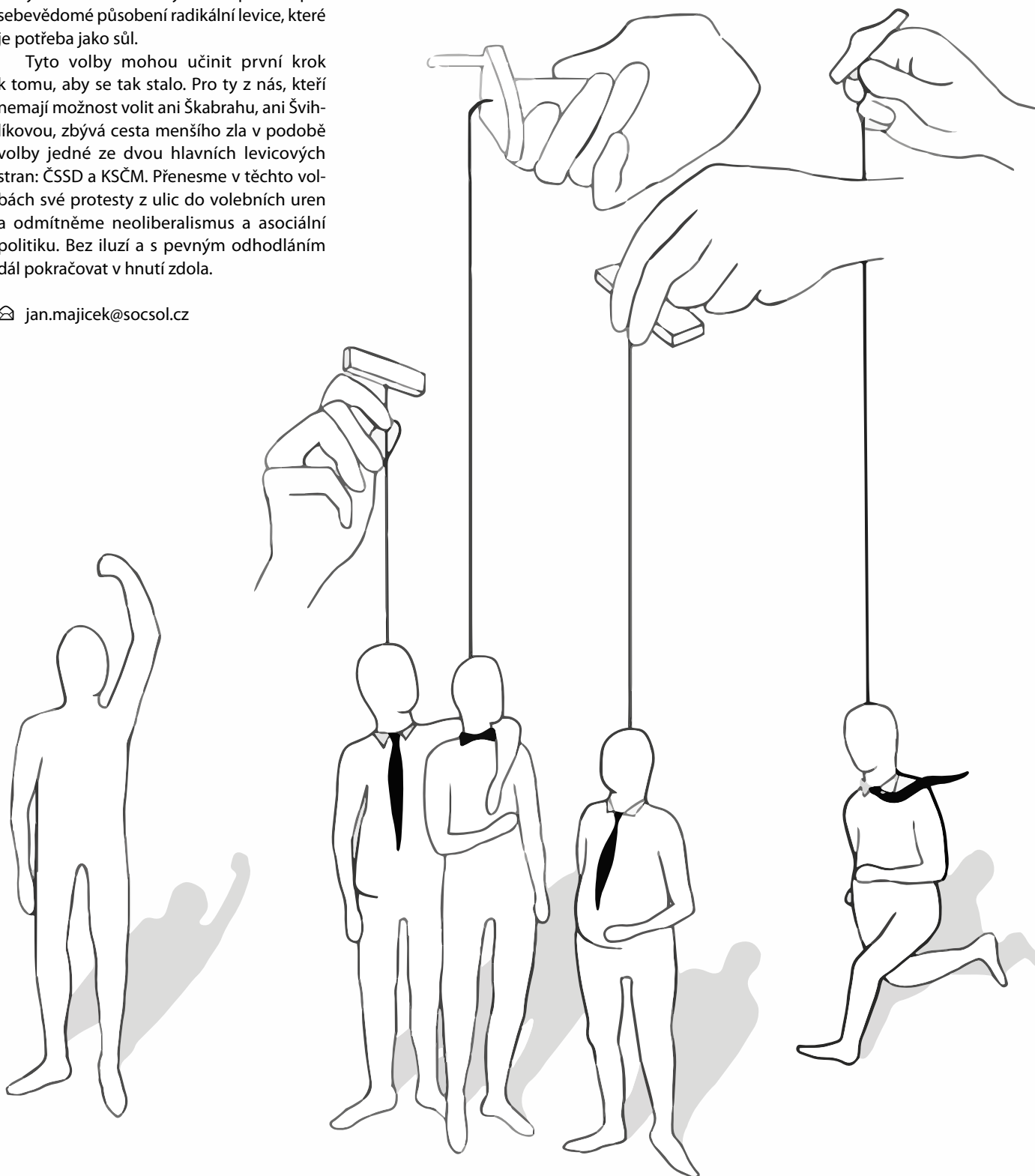
důvodu. Přítomnost těchto dvou osobností by mohla pomoci urychlit procesy, které povedou k vytvoření nové volební alternativy nalevo od sociální demokracie.

Takový subjekt by totiž neměl cejch „komunistické totality“ – což je samo o sobě nesmysl, který ztrácí čím dál více na účinnosti – a navíc, pokud by vznikl okolo aktivistů-poslanců, mohl mít ve svém genetickém kódu vepsán důraz na aktivismus a hledání nových cest. Otevřel by se tak prostor pro sebevědomé působení radikální levice, které je potřeba jako sůl.

Tyto volby mohou učinit první krok k tomu, aby se tak stalo. Pro ty z nás, kteří nemají možnost volit ani Škabrahu, ani Švihlíkovou, zbývá cesta menšího zla v podobě volby jedné ze dvou hlavních levicových stran: ČSSD a KSČM. Přenesme v těchto volbách své protesty z ulic do volebních urn a odmítněme neoliberalismus a asociální politiku. Bez iluzí a s pevným odhodláním dál pokračovat v hnutí zdola.

✉ jan.majicek@socsol.cz

▼ ilustrace: Eva Krejčová

QUO VADIS, MR. AGROFERT?

LUCIE VYCHODILOVÁ

Do současného předvolebního boje vyrazilo mimo jiné také hnutí Ano, jež založil známý český miliardář, potravinářský a mediální magnát Andrej Babiš. Hnutí Ano, které se hlásí k pravici a v mnohém připomíná projekt Věci veřejné, zahájilo předvolební turné po regionech, jehož součástí jsou také setkání s voliči. Následující text přináší svědectví a postřehy z předvolebního mítinku, který se uskutečnil 10. září v Olomouci.

Je zkrátka všude. Stačí se jen rozhlédnout po okolí – ta všudypřítomná hlava v nadživotní velikosti prorokující lepší zítřky pronásleduje člověka, kam se jen vrátne: zapnu televizi – on. Otevřu schránku – on. Otevřu noviny – zase on. O kom, že je tu řeč?

O Andreji Babišovi. Člověk mnoha tváří a mnoha řečí, který v jedné budí naděje, v druhé závist a v jiných pobouření. Kdo je tento člověk a o co mu vlastně jde? Je to další podnikatelský rychloprojektář à la VeVerky, nebo Spasitel, jenž sestoupí z nebe na naši Demokracii a dá jí počít Spravedlnost a Prosperitu?

„Nejdu do politiky pro peníze“ říká přesvědčivě, „Mám jich dost.“ Upozorňuje na to, že člověk v takovém postavení, jako on, se v politice ještě neobjevil. Andrej Babiš má pravdu. To tu vskutku ještě nebylo. Myslí, že zažíváme něco, co doposud nemělo obdoby – část veřejnosti se otevřeně ztožňuje s tím, že do řízení státu by se měly zavést „prvky byznysu“.

Že stát je možné, a dokonce perspektivní, vést jako firmu. Pravda, „firmu s deseti miliony akcionářů v jejích prospěch“, praví nám pan Babiš – ale v tom případě, vážený pane podnikateli, ruku na srdce: nejste v tomhle stejný zelenáč jako všichni ostatní? Pokud vím, tak Vy umíte vést firmu, kde je akcionář pouze jediný – totiž Vy sám.

Nevšimla jsem si, že by ony tisíce zaměstnanců měly právo nějak spolurozhodovat o práci a ziscích, či že by se shromažďovaly na továrních dvorech a zelených lukách k volbám svých představených! Nezdá se mi, že by Agrofert jevil známky demokracie.

Takový je tedy obraz a názor, který jsem si na pana Babiše vytvořila z dostupných informací. Avšak, kdo ví, říkala jsem si, co na tom je a není pravdy? Jaký je Andrej Babiš ve skutečnosti? A jaké je to hnutí ANO? Musím, chtě nechtě, přiznat, že svými dopisy – až na ty žvásty o byznysu v politice – na mě zapůsobil docela pozitivně. Nebyl ani pravý, ani levý, nebyl přehnaně kritický, byl zkrátka plný morálky a poctivosti, že by se nad ním jeden blaženě rozplynul. Jistě jste ten dopis také dostali a četli. Nepřišlo vám na něm něco... zvláštního?

Řekla jsem si, že když už mám tedy jednou tu možnost se na té pimprlové hře

jménem „politika“ nějak podílet, je třeba se zase o něco víc volebně proškolit a vypravila jsem se minulé úterý na Babišovo Setkání s voliči.

S úderem šesté jsme tedy vystoupali do prvního patra mnohahvězdičkového luxusního hotelu Clarion Congress; zpočátku nás, pravda, přepadal jakýsi komplex méněcennosti, neboť z odění „dveřníků“ jsme usoudili, že uvnitř nás čeká kongresový sál nacpaný mladými, perspektivními boháči v nažehlených oblecích a někdo nás při nejbližší příležitosti vyhodí jako „nevhodně oblečenou lůzu z ulice“ – ale k mému velikému překvapení většina vezdejších lidí byla naprosto „obyčejná“ a převážně v důchodovém nebo padesátnickém věku.

Každý účastník dostal anketní lístek s otázkami na ANO/ NE, na něž však každý soudný člověk musel jednoznačně odpovědět, že ANO. Poslední řádek po nás chtěl vědět, co od hnutí ANO očekáváme, a o co by se mělo dle nás snažit. Má kamarádka (říkejme jí krycím jménem Anča) do kolonky upřímně vepsala: „Aby se nedostalo do parlamentu“. „Děkujeme,“ usmála se na nás sympatizantka přebírající lístky a dodala: „Po skončení debaty bude malé občerstvení. Chlebičky.“

Účast naprosto překonala představivost organizátorů. Bylo třeba odstranit zadní stěnu a rozšířit sál na kapacitu 1500 míst. Na obrovském pódiu sedělo pět lidí – dva sportovci, jedna žena, jeden Prostějovák a „zde, ten nenápadný člověk na kraji, to je pan Andrej Babiš!“ ohlašoval nám moderátor, který mu vzápětí předal slovo. „Pro nás je to obrovská motivace, že jste přišli!“ neskrýval Pan Agrofert, jak mu občas přezdíváme, svou radost, „Říká se, že tady na Moravě všichni volíte ČSSD. Budeme Vás chtít přesvědčit, abyste volili nás. Naše firma má na Moravě skvělé společnosti, jako je Olma, Deza, Precheza a tak dále...“

V úvodní řeči Andrej Babiš svůj výstup zvládl bravurně. Nepoužíval žádné přehnaně intelektuální obraty a výrazy, přehrále cizích slov a nepochopitelných pojmů. Byl srozumitelný, výstižný a energický. A jak mě příjemně překvapil obsahem své

řeči! Tisíce lidí v republice trápí nezaměstnanost. Naše země je plná šikovných lidí, jen naši zemi řídí hlupáci a mizerové. Problém je, že učňovská povolání nemají tu prestiž, jakou měla dříve. Starší lidé by měli mít lepší možnost získat práci.

Byla jsem z jeho projevu tak nějak... vnitřně rozpolcená. Jak může někdo tak krásně a výstižně mluvit, slibovat čestnost, poctivost a svou nezištnou práci pro nás, a přitom být takovým nesmlouvavým byznysmenem, který svým Agrofertem válkuje, co se dá, paktovat se s Grossem, skupovat média a hyčkat si manažery na úkor zaměstnanců?

Jen jedna věc mi pomalu, ale jistě začínala vadit. Totiž když mluvil o sobě. Větší část svého času pro voliče strávil svou vlastní obhajobou. Neuběhlo ani pět minut bez toho, aby náhodou opomněl zdůraznit tři body. Bez neustálého opakování těchto bodů bychom vlastně mohli jít už v půl sedmé domů.

1. kým je – totiž že je největším zaměstnavatelem lidí v republice, že on, na rozdíl od těch zlých politiků, tady něco vybudoval, že je za ním něco vidět, že majetek nezískal žádnou privatizací, ale poctivým úsilím;
2. jak štedrým a lidumilným je – že tuhle dal nemocnici nový přístroj, támhle zafinancoval náklady na léčbu, onde zase nechal zbudovat tělocvičnu, podpořil nadějně sportovce, koupil ubohou zkrachovalou mlékárnu Olma a tak dále, a tak dále;
3. kým bude – rozhodně nebude lhát, nebude podvádět, krást a tunelovat. Nebude tolerovat korupci. Chce být morálním vzorem pro nás pro všechny. Povede stát ve prospěch občanů. „Dvacet let jsem pracoval pro sebe. Teď bych rád pracoval pro vás. Nabízím vám své schopnosti a zkušenosti...“

Naše nadšení vskutku pozvolna opadávalo. Některé výroky mě nutily k zamyšlení. „Nespojtejte to s volbami – nadace Agrofert funguje roky.“ Přesněji řečeno dva. Nadace Agrofert vznikla roku 2011.

„Řídím Agrofert ve prospěch Agrofertu,“ pravil v reakci na to, že by snad byl nějaký vykořisťovatel, či co. Každou svou firmu řídím v její prospěch a investuji v její prospěch. Necítím se jako miliardář, já ty peníze u sebe nemám, investuji je – koupili jsme Olmu, která byla před krachem, peníze jdou různým nadacím, pravidelně podporuji sportovce a nečekám za to přeže žádnou kompenzaci...“ pravil bezelstně ten, kdo se nezdráhal zaplatit nehorázné sumy peněz za volební kampaň. Pravil ten, kdo si mohl „ze svých vlastních zdrojů“ koupit Mafru.

„Proč jste si, pane Babiši, koupil ty Lidové noviny a ten zbytek, tu... Mafru? Přeže jen, je před volbami...“ ozval se jednou výkřik z publika.

„Tak zaprvé, já jsem si ji ještě nekoupil,“ oponoval Babiš, „to je zatím ještě rozděláno a pak... pochopte, že jsem to koupil z hlediště byznysu, je to byznys jako každý jiný. Nehodlám nijak zasahovat novinářům do jejich práce, proboga, proč bych to dělal?!“

„Takže, jinak řečeno, koupil jste to prostě pro zisk.“

„Přesně tak.“

Pro zisk. Asi máme každý jinak nastavené hodnoty, ale mě osobně nepřijde v pořádku, že se někomu může natolik vyplácet vlastnit tiskoviny, které ovlivňují pohled na svět milionům lidí, že si je jen tak koupí pro zisk. Kdo se magnátu Babišovi nedobrovolně složil na tento výnosný kšeft?

Opravdový problém ale nastal poté, co se od proslovu a občasných „přerušovaček“ z řad publika přešlo k opravdové diskusi. Většina lidí v sále, dojatá a potěšená tím, co právě slyšela, už tedy přibližně věděla „co“ a netrpělivě očekávala odpověď na otázku „jak?“

A zde začala najednou padat kosa na kámen.

Zkrátka a dobře, chtěli jsme konkrétnější program. A pan Babiš nám jej nebyl schopen dát.

„Pane Babiši,“ přihlásil se o slovo jeden z mála mladíků mé věkové kategorie odněkud zezadu a temperamentním hlasem prořízl tu mlhu očekávání: „Vy tady pořád dokola řešíte minulost, co jste udělal, co ne – ale já jsem mladý člověk! Mě zajímá budoucnost! V čem jste jiný? Proč vás vlastně máme volit?“

„Vždyť to je snad jasné!“ nechápavě odpovídal Babiš, „Já jsem tu za těch dvacet let něco dokázal, bez privatizací jsem poctivě vybudoval Agrofert, a...“ – zkrátka, mlel si opět svou, jako ten kafemlejnec.

Tu povstal postarší muž ve flanelové košili a počal rozčileně mávat objemnou papírovou složkou. Že je to složka, v níž je dopodrobna zpracovaná studie znečišťo-

vání krajiny, které se dopouští podnikatelova chemička, a podpisy z petice. Že blízko ní bydlí a jsou chvíle, kdy je tam nedýchatelné. Že kontaminuje ovzduší a vodu víc, než je zdravé. Že poslední roky se to zhoršilo. Že si už stežovali, ale nikdo je neposlouchá. A jestli s tím tedy pan Babiš hodlá něco dělat.

„Pane, náš Agrofert minulý rok investoval obrovské částky do ekologických projektů,“ hájí se dojemně lídr ANO, „To máte asi špatné informace!“

„Já mám zatraceně dobré informace,“ rozčílil se onen muž, „vždyť tam žiju! Chodím kolem té chemičky každý den, a nejsem sám, kdo už toho má dost!“

Když už se asi podesáté srdceryvně dušoval, jak bude morálním vzorem a autoritou pro všech těch „10 milionů akcionářů“, jak by rozhodně zatočil s korupcí ap. – ozval se náhle odněkud zezadu tichý, ale přesto do všech stran naléhavě a věčně křičící hlas: „Ale něco by se mělo dělat taky s minimální mzdou!“ „Ech... minimální mzda...“ pravil Babiš a po vteřině tvůrčí krize zavrtěl přesvědčeně hlavou: „V Agrofertu nikdo nemá minimální mzdu! Pff, prosím vás, kdo má dneska minimální mzdu? Vždyť to je kolik, osm, devět tisíc, že? To se přece nedá, to je nemožné, já bych za to nedělal.“

„Pche,“ odkrula jsem napůl pohněvaně, napůl pobaveně, „že znám lidi, co za takovou mzdu dělají!“

Postarší paní sedící v další řadě se s námi dala do řeči. „Co ten ví o světě!“ povídala, „Mám známou, ta dělá v Penamu a bere devět hrubýho... To je divný hospodář, když ani neví, kolik dává svým zaměstnancům!“

„To nevíte, co řekl včera v Plzni!“ vytasila se s informací Anča a strkala nám pod nos svůj mobil se zprávou tuším z Parlamentních listů, z nichž s dovolením cituji:

„Jeden z diskutujících se ptal i na minimální mzdu, za kterou se podle něj nedá žít. Chtěl vědět, zda ji ANO bude chtít zvýšit. Babiš ale vůbec nevěděl, co to minimální mzda je. Nechápu, kdo by mohl brát 8 tisíc, to jsem ještě neslyšel. To je nějak ze zákona? Nechápu, jak by mi mohl někdo nařídít, kolik mám platit zaměstnancům, kroutil hlavou.“

V tu ránu mi začalo cosi docházet. Utápěla jsem se v různých spekulacích a pochybnostech – najednou jsem měla jasno. Myslím, že jsem to konečně pochopila.

Vytáhla jsem z tašky Babišův dopis a teprve teď jsem si uvědomila, v čem mi připadal tak působivý, jímavý, ale zároveň tak zvláštní. Je úplně stejný, jako celá jeho řeč, celá jeho zatímni volební rétorika, celá tahle diskuse. Právě stojí většinou celistvě na straně vyšších vrstev, elit, podnikatelů,

zaměstnavatelů. Levice je tu také od toho, aby – krom jiného hájení věcí pokroku – hájila práva a zájmy pracujících, sociálně znevýhodněných apod. Andrej Babiš nám poskytuje iluzi, že stojí na straně VŠECH. Že hájí zároveň zájmy velkých podnikatelů i jejich zaměstnanců, zájmy chudých, zájmy střední třídy i zájmy bohatých.

A právě proto jedinou možnou taktikou, jak tuto iluzi udržet, je zkrátka a dobře mlžít, mlžít a mlžít. Programové cíle musí být natolik obecné, aby se rozpory neprojevovaly. A proto se nám právě morálka náramně hodí do krámu. Poctivost, čest, neúplatnost, mravní zásady – to není výsada ani levice, ani pravice, to je výsada lidství.

Andrej Babiš se svou nevytříbenou mluvou a jinými populistickými gesty snaží vzbudit v nás dojem, že na rozdíl od současných politiků, naprosto vzdálených od reality všedního žití, on nesedí někde ve vakuu v parlamentu, ale žije a podniká tu s námi, že je s reálným světem běžně v kontaktu a že nám, „těm běžnějším lidem“ zkrátka rozumí a nejsou mu naše problémy cizí. Bohužel – či bohudík? – tak jako učitel pozná, že žák nerozumí, ačkoli se látku naučil nazpaměť; tak jako rodilý Francouz bezpečně pozná cizince i přes jeho plynou francouzštinu – my také dokážeme prokoupnout, že jsme každý někde úplně jinde.

Člověk horních deseti tisíc je zkrátka roztomile poznatelný. Jestli je to politik, který si vozí pozadí v luxusních limuzínách a prožírá poslanecké náhrady, anebo pan Babiš, který je věnuje nějaké nadaci, protože auto, řidiče, noviny, letadla a prostředky k obživě má „své vlastní“, je svým způsobem dočista nepodstatný. Ani jeden z nich nezažívá to, co většina populace.

Nastává konec – je něco po osmé a sál už je poloprázdný. Vzduchem létají dotazy posledních opozdilců, Babišovu kafemlejnku již se nedostává kávy a navíc už se přetahuje, takže slovo dostává poslední z posledních; mikrofon nefunguje, takže Andrej Babiš se s námi oficiálně loučí. Tleskáme a poroučíme se pryč. „Hurá na chlebičky!“ zvolaly jsme sborově s Ančou.

Vážení a milí čtenáři, drazí občané voliči, pokud budete mít po škole či po práci chvíli času, vřele vám doporučuji – jděte se podívat na tato volební setkání, ptejte se, diskutujte, hádejte se a překřikujte, dávejte za pravdu nebo polemizujte, tleskejte nebo pískejte – ale dejte jim vědět, že tu jste, že tu jsme!

Dozvíte se kupříkladu též, jak chutná – či vlastně spíše nechutná – taková klasická volební vějička. Ty chlebičky byly čirou politickou fabulací.

✉ lucie.vychodilova@socsol.cz

EGYPTSKÁ REVOLUCE

VÍTĚZSLAV LAMÁČ

V posledních měsících jsme byli svědky mohutných demonstrací příznivců Muslimského bratrstva, jež byly brutálně potlačovány armádou. Tyto události nás nutí, abychom si znovu zrekapitulovali celý průběh egyptské revoluce a zamysleli se nad možnostmi jejího pokračování. Revoluční proces v Egyptě přináší také řadu teoretických otázek, neboť ne všechno zcela odpovídá tradičním teoretickým schémátům.

EGYPT PŘED REVOLUCÍ

Mubárakův Egypt byl dynamicky se rozvíjející ekonomikou. Jen mezi lety 1981 a 2006 vzrostlo HDP na hlavu čtyřnásobně. Avšak zatímco ekonomika rostla, životní úroveň lidí se prakticky nezměnila. Egypt se navíc dlouhodobě potýká s vysokou nezaměstnaností, která převyšuje deset procent. Problém nezaměstnanosti je o to vážnější, že Egypt má velmi vysoký populační přírůstek.

Mubárakův režim tento problém řešil klasickým neoliberálním přístupem. Usiloval o dosažení co možná nejvyššího ekonomického růstu, jenž měl přinést nová pracovní místa, a tak vstřebat přebytečnou pracovní sílu. Za tímto účelem Mubárakův režim snižoval daně ze zisku, privatizoval státní sektor, zpoplatňoval sociální služby a škrtil výdaje na sociální stát. Zatímco nezaměstnanost se touto politikou výrazněji snížila nepodařilo, neoliberální reformy dopadali stále tvrději na obyčejné lidi. Tuto situaci pak ještě více zhoršila globální ekonomická krize.

1. FÁZE REVOLUCE

Beznadějná situace lidí na Středním východě vyvrcholila úspěšnou revolucí v Tunisku, kde byl svržen režim diktátora bin Alího. Tato revoluce působila jako roznětky pro revoluci v Egyptě, kde se zdvihla vlna masových protestů, zaměřených především proti osobě prezidenta Mubáraka.

Protesty sílily a rozšířily se po celé zemi. Nedokázala je potlačit ani policie, ani ozbrojení bandité. Demonstranty neodradil policejní teror, výhrůžky, ani slibované ústupky. Armáda se proti demonstrantům neodvážila zasáhnout, neboť existovalo velmi reálné nebezpečí, že by se vojáci mohli přidat na stranu demonstrantů.

Protesty se nakonec přelily v masovou stávkou, jež paralyzovala ekonomiku v celém Egyptě. Velení armády tak bylo nuceno Mubáraka odstranit, aby situaci opět uklidnilo.

2. FÁZE REVOLUCE

Pokud bychom se rozhodli podrobně studovat průběh různých revolucí v historii, všimneme si jednoho velice zajímavého jevu, který se znovu a znovu opakuje v každé

velké revoluci. Tímto jevem je masová politizace do té doby téměř netečného obyvatelstva.

Většina lidí si pod pojmem revoluce představí pouhé svržení vlády či hlavy státu. Avšak hlavní význam revoluce spočívá v něčem jiném, a to v ohromné duchovní proměně ve vědomí obyvatelstva. Na egyptské revoluci nebylo klíčové to, že byl svržen Mubárak, ale především to, že Mubáraka svrhl lid. Tato kolektivní zkušenost probouzí v lidech víru v možnost politické změny. Lidé pociťují vlastní sílu a to, co se dosud zdálo utopické, se nyní jeví jako zcela reálné. Lidé jsou naplněni nadějí a očekáváním a vrhají se do politického boje.

Ihned po svržení Mubáraka vznikají nové odbory, do stávek se zapojují mimo jiné i lékaři a učitelé, ve velkém je slaven 1. máj. Vzniká velké množství politických stran, hnutí a iniciativ. Podíváme-li se na anglickou wikipedii, zjistíme, že krátce po svržení Mubáraka vzniklo 43 nových stran. A to jsou pouze ty zaregistrované (řada stran, jako i nám blízká strana Revoluční socialisté, zaregistrována není). Většina nových politických stran je přitom tvořena řadou drobnějších organizací a iniciativ.

Tato masová politizace pak vede k tomu, že společnost dokáže během několika málo měsíců zcela změnit své politické smýšlení. Bezprostředně po svržení Mubáraka převládal ve společnosti naivní optimismus. Mohli jsme zaznamenat výzvy k „ještě tvrdší práci a k ještě větším obětím při budování nového Egypta“ a rovněž přesvědčení, že „armáda je na naší straně“.

Tyto iluze se však tváří v tvář počínání Sulajmanovy vlády začaly rychle hroutit. Lidé začali rukovat s požadavky na odstranění prominentů Mubárakova režimu z vlády, na zvýšení minimální mzdy a k bezodkladnému uskutečnění slibovaných voleb.

Snaha armády okleštit demokracii (podle jednoho návrhu měla armáda dosazovat do parlamentu 80 ze 100 poslanců!) pak vedl k další vlně nespokojenosti. Na přelomu listopadu a prosince 2011, tj. necelých 10 měsíců od svržení Mubáraka, zažil Egypt půlmilionové demonstrace proti přítomnosti vládě.

Pod tlakem lidu se nakonec volby uskutečnily a zvítězila v nich strana Muslimského bratrstva, Strana svobody a spravedlnosti. Ta utvořila společně se salafistickou stranou Núr vládní koalici, jež byla ustavena 30. června 2012.

Je zajímavé, že výsledek revoluce spadl do klína hnutí, která se o revoluci zasloužila zcela minimálně. Zatímco revoluce byla dílem především dělnického hnutí a sekulárních aktivistů, ve volbách nejvíce uspělo Muslimské bratrstvo, jakožto největší opoziční hnutí, a salafisté, kteří přitom představují otevřeně kontrarevoluční sílu.

Ani tento jev není v revolucích ojedinělý. Jasně se tu ukazuje, jak moc je důležité budovat co možná nejsilnější revoluční stranu již dlouho před revolucí. V momentě, kdy dojde k revolučnímu zápasu o moc, mají největší výhodu samozřejmě hnutí, která již disponují určitým politickým vlivem, zkušenostmi a mobilizačním potenciálem.

SALAFISTÉ

Salafisté jsou radikální islamisté, kteří představují v Egyptě jednu z nejreakčnějších politických sil. Nevyznačují se ani tak politickými záměry jako spíše dodržováním různých rituálů, specifickým způsobem chování, oblékání apod. Salafisté nejsou příliš kritičtí vůči Mubárakovu režimu, armádě ani sociálním poměrům. Zato však hlásají nenávistnou propagandu především vůči koptským křesťanům. Nejvíce příznivců mají salafisté na venkově a zvláště v zaostalejším jihu Egypta.

Od roku 2006 jsou salafisté podporováni Mubárakovou vládou jakožto protiváha vůči sílícímu dělnickému hnutí. To jim umožnilo získat vlastní televizní kanál a přístup do 12 televizních stanic, jež patří v Egyptě k nejsledovanějším.

Když vypukla revoluce, byli to právě salafisté, kdo zorganizoval ozbrojený gang, který pak na koních a velbloudech napadl demonstranty v Káhiře.

Po svržení Mubáraka však salafisté z revoluce paradoxně těžili. 29. července zorganizovali mohutný pochod v Káhiře, jehož účastníci hlásali xenofobní hesla, jako „Egypt je muslimský“, „ pryč s křesťany“, „zaveďme právo šaría“, ap.

Během října roku 2011 pak příznivci salafistů provedli několik útoků na křesťany a jejich kostely. Tyto útoky často probíhaly za asistence policie a mnoho křesťanů při nich bylo zabito.

Ve volbách se salafistická strana Núr stala druhou nejsilnější stranou.

MUSLIMSKÉ BRATRSTVO

Muslimské bratrstvo představuje nejsilnější opoziční hnutí, které však na rozdíl od salafistů bylo za Mubáraka ilegální. Jedná se rovněž o islamistické hnutí, avšak mnohem umírněnější.

Členská základna Muslimského bratrstva je velice různorodá. Členové pocházejí z řad městské buržoazie, vzdělanců, studentů, ale stejně tak i dělníků či nezaměstnaných. Toto pestré složení bylo po dlouhou dobu spíše výhodou, avšak během revoluce vedlo k velkým vnitřním rozporům.

Když vypukly protesty proti Mubárakovi, část členů Bratrstva se do protestů zapojila. Avšak oficiálně je Muslimské bratrstvo podpořilo až v konečné fázi.

Když salafisté uspořádali v červenci islamistický pochod, Muslimské bratrstvo bylo opět na rozpacích, zda ho podpořit. Nakonec jej podpořili, ale až den před jeho konáním.

Nerozhodnost se ukázala i při prosincových protestech (2011) proti vojenské vládě, kdy se Bratrstvo přidalo, až když byly protesty v plném proudu, a po malém ústupku vlády se od nich opět rychle distancovalo.

Bratrstvo tu bylo pod dvojím tlakem: na jedné straně tu byli radikální salafisté a na straně druhé odbory a dělnické hnutí, kde měli členové Muslimského bratrstva rovněž svůj vliv. Zároveň bratrstvo dlouho usilovalo o co nejlepší vztahy s armádou.

Ve volbách získala strana muslimského bratrstva 37,5 % hlasů a stala se tak nejsilnější stranou v parlamentu. Nová vláda v čele s Mohamedem Morsím byla ustavena 30. června.

DĚLNICKÉ HNUTÍ

Dělnické hnutí v Egyptě se začalo rozvíjet především od roku 2006, kdy vypukly rozsáhlé stávky v textilním průmyslu. A bylo to právě dělnické hnutí, které začalo organizovat první protesty proti Mubárakovi. Za Mubáraka existovala oficiální odborová federace (ETUF) kontrolovaná státem. Ihned po pádu Mubáraka však vznikla federace nezávislých odborů (EITUF).

V této době vznikla také celá řada nových levicových stran, včetně několika socialistických.

Velmi důležitý byl vznik nové Dělnické demokratické strany, již tvoří především členové nezávislých odborů a na jejímž vzniku se zásadně podíleli nám blízcí Revoluční socialisté.

V květnu 2011 měla koalice socialistických stran kolem 5000 členů. Od té doby si tyto strany prošly poměrně složitým vývojem.

Dělnické hnutí hraje zásadní roli v organizování protestů. Zatím je však velmi slabé na to, aby si dokázalo získat významnější politický vliv.

SVRŽENÍ MORSÍHO VLÁDY

Vláda presidenta Morsího začala provádět stejnou neoliberalní politiku jako Mubarak. Jedním z prvních kroků bylo jednání s Mezinárodním měnovým fondem o poskytnutí půjčky podmíněné dalšími škrtky v sociálním sektoru. Brzy poté začala prosazovat kontroverzní ústavu, jež zásadně oklešťovala demokracii a neúměrně zvyšovala moc prezidenta.

Tato politika brzy vyvolala nespokojenost. Zatímco během prvních sta dní vládu Morsího podporovalo 78 % obyvatel, během posledního týdne to již bylo jen 32 %.

Během roku 2012 proběhlo v Egyptě asi 4000 protestů. Obzvláště silné přitom tyto protesty byly v prosinci, kdy se konalo referendum o přijetí nové ústavy.

Po přijetí této ústavy se protesty ještě zintenzivnily. Jen během března 2013 se konalo na 1345 demonstrací. V dubnu jich bylo dokonce 1462.

Schylovalo se k další revoluci, avšak bez jasného politického vůdce. Protože v Egyptě neexistuje dostatečně silná revoluční strana, vůdcem nového povstání se stalo politicky nevyhraněné hnutí Tamarod. To vydalo výzvu ke sbírání podpisů pod petici vyjadřující nedůvěru vládě presidenta Morsího. Do 30. června 2012, prvního výročí nové vlády, mělo být shromážděno 15 milionů podpisů.

V rozbouraném Egyptě získala tato výzva ohromný ohlas. Do sběru podpisu se zapojilo velké množství lidí a stanoveného cíle bylo brzy dosaženo. Díky této akci získalo hnutí Tamarod takovou sílu a autoritu, že dokázalo svolat masové protesty proti Morsího vládě a 30. června v ulicích protestovalo na 17 milionů lidí.

Armáda byla pod tlakem ulice nucena Morsího i celou jeho vládu zatknout.

3. FÁZE REVOLUCE

Tato událost vyvolává nejvíce sporů. Na jedné straně zde armáda zatýká demokraticky zvolenou vládu, což je typické pro vojenský převrat. Na straně druhé se však k tomu odhodlala pod tlakem ohromných protestů.

Revoluce vstoupila do své další a zároveň nejkrvavější fáze. Lid opět zvitčel, avšak armádě se znovu podařilo vzkřísit mýtus o tom, že představuje vůdce revoluce.

Armádní velení jmenovalo novou vládu složenou z liberálů, ale také z členů levicových stran a získala si dokonce i řadu osobností z řad nezávislých odborů!

Politická nezkušenost hnutí Tamarod se záhy projevila, když podpořilo celonárodní pochod svolaný armádou. Ten měl podle slov vojenského vedení „dát armádě mandát, aby se vypořádala s nebezpečnými teroristy“. Pochodu se zúčastnily statisíce lidí.

Je zcela zřejmé, že armáda chce využít svého postavení k tomu, aby postupně zničila veškerou opozici.

Příznivci muslimského bratrstva organizují mohutné protesty proti armádě. Během července a srpna došlo k mnoha střetům, během kterých si armáda počínala s nesmírnou brutalitou. Rozháněla pokojné protesty a proti demonstrantům nasazovala ostrou střelbu. Počet obětí výrazně přesáhl tisícovku.

Je třeba také zmínit smutný fakt, že v tomto období došlo k sérii útoků na křesťanské obchody a kostely, jež mají na svědomí útočníci z řad Muslimského bratrstva.

Současně s útoky proti demonstrantům armáda pozatýkala stovky osobností muslimského bratrstva. Teror armády, jež si dosud udržela podporu lidu, nakonec dosáhl svého a houževnatý odpor Muslimského bratrstva během září ustal.

DALŠÍ VÝVOJ

Revoluce je nyní ve velikém nebezpečí. Porážka Muslimského bratrstva není dobrou zprávou, neboť je to jen počátek likvidace celé opozice. Armáda již získala takové sebevědomí, že se odhodlala dokonce i k propuštění Mubáraka. Zakázala také řadu televizních kanálů včetně Al-Džazíry.

Na druhou stranu, čas hraje proti armádě. Ta nemá lidu co nabídnout, a je proto jen otázkou času, kdy se proti ní začne zdvíhat vlna odporu. Většina lidí přitom současnou situaci nevnímá jako prohru. Je tedy velice pravděpodobné, že se brzy dočkáme dalších protestů.

Egypt stojí na křižovatce. Aby mohla armáda pokračovat v neoliberalní politice, musela by zničit veškerou opozici. V opačném případě budou protesty pokračovat a je velká otázka, která politická síla se dostane do jejich čela. Z možných scénářů však nelze vyloučit ani ten, že to bude sama armáda, jež se pod tlakem ulice odhodlá k významným ekonomickým reformám, které by řešily sociální problémy zcela jiným způsobem než pouhou podporou růstu.

Očekávat od egyptské revoluce vítězství socialismu by bylo až přehnaně optimistické. Mnohem spíše se však dá očekávat porážka neoliberalismu.

✉ vitezslav.lamac@socsol.cz

PRYČ S VLÁDOU ARMÁDY! PRYČ S AL-SISIM, VŮDCEM KONTRAREVOLUCE!

REVOLUČNÍ SOCIALISTÉ

Krvavé rozeznání demonstrací na náměstí al-Náhda a Raba'a al-Adaveja není nic jiného než masakr – masakr připravovaný předem. Má za účel zlikvidovat Muslimské bratrstvo. Je však také součástí plánu zlikvidovat egyptskou revoluci a obnovit vojensko-policejní stát Mubárokova režimu.

▲ Egyptské jaro 2013 (zdroj: <http://pajadnews.wordpress.com>)

Revoluční socialisté nebránili ani jediný den režim Mohameda Morsiho a Muslimského bratrstva. Byli jsme vždy v předních řadách opozice proti tomuto zločinci, proti režimu, který zklamal a zradil cíle egyptské revoluce. Morsi bránil pilíře Mubárokova režimu, jeho bezpečnostní aparát, ozbrojené síly a zkorumpované obchodníky. Proto jsme se hojně účastnili revolučního povstání 30. června.

Neúčastnili jsme se však útoků na příznivce Muslimského bratrstva, kteří v sedě protestovali proti svržení Morsiho. Tyto útoky naopak odsuzujeme.

Dnešní události musíme zasadit do jejich kontextu. Armáda usiluje o porážku stávkujících dělníků. Do funkcí místních guvernérů dosazuje vybrané osoby z řad starého režimu, policie a vojenských generálů. Politika vlády generála Abdela Fatáha al-Sísiho je zcela protikladná cílům a požadavkům egyptské revoluce, jakými jsou svoboda, důstojnost a sociální spravedlnost.

V tomto kontextu musíme pohlížet na brutální masakr, který provádí armáda a policie. Je to krvavý nácvik likvidace egyptské revoluce. Cílem je zničit vůli Egyptanů pokračovat v revolučním boji.

Všech, kteří se hlásí ke svým právům, ať už jsou to pracující, chudí nebo mládež. A to tím, že se vytváří atmosféru strachu.

Reakce Muslimského bratrstva a salafistů, kteří útočí na křesťany a jejich kostely, je ovšem sektářský zločin, který slouží pouze silám kontrarevoluce. Na snaze rozpoutat občanskou válku, ve které by se egyptští křesťané stali obětmi reakčního Muslimského bratrstva, nese svou vinu i Mubárokův stát a al-Sísi. Ti se ani jediný den nepokusili bránit koptské křesťany a jejich kostely.

Rázně se stavíme proti masakrům al-Sísiho a proti snaze zničit egyptskou revoluci. Dnešní masakr je prvním krokem na cestě ke kontrarevoluci. Stejně tak rozhodně odmítáme všechny útoky na egyptské křesťany i sektářskou kampaň proti křesťanům, která slouží pouze zájmům al-Sísiho a jeho krvavého projektu.

Mnozí z těch, kteří se prezentovali jakožto liberálové a „levičáci“, zradili egyptskou revoluci a zapojili se do vlády al-Sísiho. Prodali tak krev mučedníků, aby sloužili armádě a kontrarevoluci. I tito lidé mají krev na rukou.

My, Revoluční socialisté, se nikdy neodchýlíme od cesty egyptské revoluce. Nikdy nezradíme cíle mučedníků revoluce – těch, kdo padli, když bojovali proti Mubárokovi, těch, kdo padli, když bojovali proti Morsiho režimu, a těch, kdo padli, když bojovali proti al-Sísiho a jeho psům.

Pryč s vládou armády!

Ne návratu starého režimu!

Ne návratu Bratrstva!

Všechnu moc a bohatství lidem

14. srpen 2013. Z angličtiny přeložil Martin Šaffek. Revoluční socialisté jsou sesterskou skupinou Socialistické Solidarity v Egyptě.

Originál zde:

<http://www.socialistworker.co.uk/art/34141/Statement+from+the+Egyptian+Revolutionary+Socialists+on+the+massacre+in+Cairo>

✉ matin.saffek@socsol.cz

SPOLEČNÉ PROHLÁŠENÍ ARABSKÝCH SOCIALISTICKÝCH ORGANIZACÍ ZE DNE 3. ZÁŘÍ 2013: NE INTERVENCI, ALE REVOLUCI!

Úsilí Spojených států amerických vytvořit koalici pro vojenskou intervenci v Sýrii bylo minulý týden zbrzděno poté, co se britský parlament postavil proti a americký prezident Obama se následně rozhodl získat souhlas Kongresu s intervencí. Nicméně pravděpodobnost amerického útoku na Sýrii v nejbližších týdnech zůstává nadále velká.

Obama a jeho stoupenci obhajují intervenci s odkazem na hrůzný útok syrských vládních sil chemickými zbraněmi proti civilnímu obyvatelstvu v regionu Gúta, při kterém údajně zahynulo až 1000 lidí. Avšak stejně jako již mnohokrát v minulosti, americká vláda využívá záminku humanitární pomoci civilistům k obhajobě posilování svých mocenských zájmů v tomto strategickém regionu.

31. srpna vydala koalice levicových organizací z Blízkého východu společné prohlášení, vyzývající k solidaritě se syrskou lidovou revolucí a k odporu proti cizí intervenci.

Přes 150 tisíc lidí bylo zabito, miliony lidí musely opustit své domovy. Celá města a vesnice byly zničeny. Proti běžným obyvatelům používá syrská armáda celou řadu zbraní, včetně bojových letounů, raket Scud či tanků. Asadův režim tuto agresi obhajuje nutností obrany země před vnějšími i vnitřními nepřáteli a nutností udržovat vojenskou rovnováhu s Izraelem.

Navzdory obrovským ztrátám ještě žádná mezinárodní organizace nebo stát nepocítily potřebu poskytnout syrskému lidu pomoc k jeho boji za ta nejzákladnější lidská práva, důstojnost a sociální spravedlnost. Jedinou výjimkou byly některé státy Perského zálivu, konkrétně Katar a Saúdská Arábie. Nicméně jejich pravým cílem je kontrolovat průběh konfliktu a směřovat ho k sektářskému konfliktu, který by syrskou revoluci vyprázdnil, což by zabránilo tomu, aby revoluční plamen přeskočil i do těchto zemí.

Za tímto účelem podporují tmářské skupiny tzv. takfírů (takfír je označení pro muslima, který obviňuje jiné muslimy z odpadlictví od víry, pozn. překl.), přicházejících do Sýrie ze všech koutů světa, aby prosazovali groteskní vizi vlády, založené na doslovně chápaném šariátském právu. Tyto skupiny se opakovaně dopustily děsivých masakrů syrských obyvatel, kteří se nehodlali podřídit jejich represivním nařízením.

Syrská revoluce byla od samého počátku součástí mohutné vlny revolucí, které v posledních třech letech zachvátily většinu arabského světa. Lidé v těchto zemích povstali, aby svrhli vládnoucí brutální režimy a dosáhli svobody, důstojnosti a sociální spravedlnosti. To však vyprovokovalo nejen místní vládcy k brutálním

protiútokům, ale také řadu imperialistických sil k úsilí o posílení své moci.

V Sýrii se záhy vytvořila aliance proti-revolučních sil v čele s Íránem, ovládajícím hnutí Hizbaláh, které podporuje zkorumpovaný a zločinecký syrský režim. Tato nešťastná situace zasáhla také velkou část tradiční arabské levice se stalinistickými kořeny, ať už v Sýrii samé či v Libanonu, Egyptě a dalších zemích regionu, která nepokrytě podporuje Asadův režim.

Svou podporu obhajují tak, že líčí tento režim jako ten anti-imperialistický, navzdory tomu, že po celou dobu své existence umožňuje sionistickou okupaci Golanských výšin a systematicky potlačuje všemožné skupiny bojující proti Izraeli. To všechno v očích běžných Syřanů značně diskredituje levice jako celek.

Organizace spojených národů a její Rada bezpečnosti zejména nebyla schopna rozhodně odsoudit zločiny, kterých se syrský režim na svých občanech dopouštěl. Po mnoho měsíců, kdy se Syřané nenásilně stavěli režimu na odpor a ten likvidoval jednoho svého odpůrce za druhým, celý svět mlčel a nedělal naprosto nic. Tato situace přetrvávala i poté, co se syřští revolucionáři rozhodli chopit zbraní a vytvořili to, co dnes známe pod označením Svobodná syrská armáda. To vedlo k hrozivému nárůstu brutality syrského režimu.

Rusko, nejdůležitější spojenec baasistického režimu v Damašku, které mu poskytuje pomoc všeho druhu, nadále blokuje všechny pokusy Rady bezpečnosti prosadit rezoluci, odsuzující zločiny Asadova režimu. Spojené státy zase nemají očividně žádný problém s pokračováním statu quo, tedy včetně pokračující destrukce a represe obyvatel.

Neustálými hrozbami vojenskou intervencí usilují Spojené státy o to, působit dojmem nejsilnější velmoci, která k útoku na kterýkoli stát světa nepotřebuje ani potvrzení legitimacy od Rady bezpečnosti OSN.

Smutným faktem je to, že značná část syrských revolučních skupin v hrozící americké intervenci spatřuje především příležitost, jak získat moc v novém postasadovském uspořádání. Příliš proto nepřekvapí, že představitelé této části opozice a FSA aktivně spolupracují se Spojenými státy a poskytují

jim informace o potenciálních cílech útoku na území Sýrie.

Na závěr prohlašujeme, že jsme se shodli na následujících bodech:

- Koalice západních mocností brzy zaútočí na několik pozic a významných uzlů vojenské i civilní infrastruktury na území Sýrie. Tyto útoky však nebudou mít za cíl svržení režimu. Jejich cílem bude pouze tento režim „potrestat“ a před mezinárodním společenstvím si tak „zachovat tvář“.
- Úmysl amerického prezidenta potrestat vedení syrského režimu v žádném případě nepramení ze solidarity s trpícími syrskými civilisty, ale z jeho závazku bránit tzv. životně důležité zájmy USA a jejich vlastní bezpečnost, jakož i bezpečnost a zájmy Izraele.
- Syrská armáda a její regionální spojenci v čele s íránským režimem nebudou mít dostatek odvahy naplnit své hrozby, že v případě západní intervence v Sýrii rozpoutají válku v celém regionu.
- Cílem bezprostředně hrozícího útoku západních mocností není v žádném případě podpora syrské revoluce. Jeho cílem je dotlačit damašský režim k jednacímu stolu a umožnit Bašáru Asadovi důstojný odchod při zachování stávajícího režimu. Od toho si americká vláda slibuje posílení svých pozic v Sýrii na úkor Ruska.
- Čím více si budou všichni účastníci lidového povstání v Sýrii vědomi těchto konsekvencí a budou podle toho konat, tím pravděpodobnější bude úspěch této revoluce. Jen pokud budou všichni účastníci syrské revoluce bojovat za opravdové zájmy Syřanů a Syřanek, bude existovat naděje, že revoluce v Sýrii dosáhne vítězného konce.

Ať žije syrská lidová revoluce!

Revoluční socialisté (Egypt)

Revoluční levý proud (Sýrie)

Svaz komunistů (Irák)

al-Mounadil (Maroko)

Socialistické Fórum (Lebanon)

Liga dělnické levice (Tunisko)

Přeložil Štěpán Lohr.

✉ stepan.lohr@socsol.cz

JINÉ 11. ZÁŘÍ

40 LET OD PÁDU ALLENDEHO VLÁDY

ZDENĚK JEHLIČKA

Letošní září si připomínáme 40 let od události, kdy byla v Chile za podpory americké CIA svržena vláda levicového prezidenta Salvadora Allende a nastolen brutální režim generála Pinocheta. Při této příležitosti se chceme zamyslet nad tím, jaký odkaz nám Allende zanechal a také vyvrátit řadu mýtů, jež se o jeho vládě tradují.

I když ještě do poloviny minulého století nebyl vliv USA na země Jižní Ameriky tak výrazný, s koncem druhé světové války se to mělo brzy a poměrně radikálně změnit. Se slabším postavením evropských mocností, zejména Británie, nástupem vítězných Spojených států a zejména s rozdělením sféry zájmu v rozvíjející se studené válce se zvyšoval vliv USA po celém latinskoamerickém kontinentu.

USA si žálivě střežily svůj „zadní dvorek“ a jakoukoliv snahu o emancipaci spojenou se sociálním pokrokem a s hospodářskými reformami sledující větší přerozdělení bohatství vnímaly často jako bezpečnostní hrozbu pocházející více či méně z idejí komunismu inspirovaných SSSR.

POKROK NEMOŽNÝ

Pod vlivem kubánské revoluce přišel v r. 1961 prezident John F. Kennedy s koncepcí tzv. Aliance pro pokrok. Tento Marshallův plán pro Latinskou Ameriku měl zemím kontinentu nabídnout investice a reformy. Sám Kennedy jej uvedl slovy: „Ten, kdo činí pokojnou reformu nemožnou, udělá násilnou revoluci nevyhnutelnou,“ ale přesněji se vyjádřil tehdejší venezuelský prezident Rómulo Betancourt, když řekl: „Musíme pomoci chudým, abychom ochránili bohaté.“ Nechtěně tak vystihl podstatu koncepce Aliance pro pokrok a vykreslil mantinely jejího možného dosahu.

Dlouhodobá podfinancovanost řady převážně agrárních ekonomik zemí Latinské Ameriky je mnohdy způsobena též značně nerovným vlastnictvím půdy: velké latifundie na sebe navazují masy špatně placených bezzemků, kteří představují jen slabou kupní sílu a kteří místo toho, aby do státní kasy odváděly jakkoliv smysluplné daně, jsou v důsledku své děděné bídě příjemci sociální pomoci již tak slabého státu.

Export jedné či několika málo komodit vede k tomu, že jsou tyto ekonomiky často fatálně závislé na cenách na světových trzích, a tak státy nemohou počítat ani s trvale neměnným příjmem z vývozu. S programem agrárních reformů narazila brzy Aliance pro pokrok na odpor velkých latinskoamerických latifundistů spojených se zájmy severo-

amerických agrárních koncernů a tím se její reformní étos v podstatě vyčerpal.

O to více se její protagonisté zaměřili na posílení druhé složky plánu a vedle rostoucích úvěrů Světové banky, které často zadlužovaly i silnější ekonomiky, trpící nedostatkem levných investičních celků, byla podpořena represivní část plánu Aliance pro pokrok, jež zvyšovala vojenskou přítomnost USA v regionu, odvolávajíc se na nutnost potírat stále početnější levicové gerily.

ALLENDEHO CESTA

Salvador Allende, lékař původem z Valparaísa, marxistický socialista a bytostný demokrat, kandidoval v chilských prezidentských volbách v r. 1970 na čele kandidátky Lidové jednoty (*Unidad popular*) s programem „chilské cesty k socialismu“, který sliboval znárodnění měděných dolů a bank, agrární reformu a široké reformy v oblasti sociální, vzdělávací a zdravotní.

Znárodnění měděných dolů měli v programu tři ze čtyř kandidátů na prezidenta, přičemž poslední použil jen neutrálnějšího pojmu, když mluvil o její „chilenizaci“. Samotný Allende navázal na již zahájený program znárodnění předchozí Freiovy vlády, ale pouze on si troufl znárodnit měď bez náhrady s odvoláním na to, že korporace inkasovaly během těžby více než je „běžná obchodní praxe“.

Tím nebetyčně rozzuřil nejen akcionáře důlních společností, ale i jejich mocné přímluvce v americké vládě. Příjem ze znárodněných chilských měděných dolů se pak ukázal jako jediný stabilní i v době hospodářské recese způsobené během Pinochetova režimu privatizačním třetěním „chicago boys“ a jejich ideologií neoliberalismu. Pinochet dokonce nechal nedotknutelnost státního vlastnictví měděných dolů zavést do ústavy z r. 1980. O důležitosti mědi pro chilské hospodářství svědčí už to, že tvoří třetinu její světové produkce, představuje 20 % chilského HDP a 60 % jeho exportu.

Agrární reforma navazovala na již započatý program předchozí Freiovy vlády, přičemž rozsah již vyvlastněné půdy více než zdvojnásobila a při „základním“ výměru 80 hektarů zahrnula 40 % země. Během prvních

18 měsíců Allendeovy vlády tak byly v Chile prakticky zrušeny velké pozemkové latifundie. Po Pinochetově puči došlo ke zvratu a zabavená půda se zpětně privatizovala a opět zcelovala.

Jelikož se drobným zemědělcům s nově nabitou půdou nedostávalo za Pinocheta levných úvěrů a technologií, často ji prodávali novým latifundistům, čímž se paradoxně půda koncentrovala v rukou jednotlivce ještě silněji než v době před reformou. Nejen z tohoto hlediska se nabízí otázka dlouhodobé kredibility malorolníka v procesu centralizace zemědělské výroby, a není-liž jistá míra kolektivizace nutným předpokladem jeho přežití.

Velkorysá **sociální politika** Allendeovy vlády nabízela ofenzivní přístup socialistické strany.

Mezi nejzajímavější opatření patřilo posílení zdravotnického systému, zrušení školného a podpora nejhůře postavených obyvatel prostřednictvím výstavby bytů (přijet plán na výstavbu 120 tisíc bytových jednotek) či programu mléko pro děti (mléčný národní program poskytoval zdarma jen v r. 1970 polovinu chilských dětí půl litru mléka denně).

Již v listopadu 1970 vyslala Allendeova vláda 3000 učitelů do oblastí s výraznou indiánskou menšinou Mapučů, kde v rámci programů pro sociální začlenění původních obyvatel vyučovali trivium. Ve stejném roce nechal Allende zvýšit nezdanitelnou hranici mzdy takovým způsobem, že 35 % těch, kteří rok předtím platili daně, je v tomto roce platit nemuseli.

Navíc byla výjimka z obecného zdanění zvýšena na úroveň dvojnásobku minimální mzdy, která byla zároveň též zvýšena (mj. reálná dělnická mzda až o 56 %), což byl jeden z prvních Allendeových kroků v následujícím roce 1971. Zároveň bylo posíleno sociální zabezpečení pracujících a rozšířeny programy placených veřejných prací.

Výdaje ústřední vlády meziročně stouply o 36 %, což činilo nárůst podílu státních výdajů na HDP z 21 % (1970) na 27 % (1971). Míra redistribuce se ukazuje i na zvýšeném podílu práce na HDP, který stoupl z 56 % (v letech 1965 až 1970) na 65 %, přičemž

▲ Lid podporující Allendeho vládu (zdroj: <http://theredphoenixapl.org>)

spotřeba domácností stoupla v prvním roce Allendeho vlády přibližně o 13 %.

Téměř ve všech oblastech byla politika Salvadora Allendeho vedena snahou o zvýšení životní úrovně pracujících a nejhůře postavených obyvatel zvláště. K tomuto účelu sloužily i kampaně proti negramotnosti či otevření univerzit širokým vrstvám obyvatel (mezi léty 1970 a 1973 se počet studentů vysokých škol zvýšil o 89 %).

Allendeho vláda tak ukazovala směr autentické sociálně demokratické politiky, kdy není nutné podléhat neoliberálním dogmatům o nevhodnosti státních/veřejných zásahů a vstupů do hospodářského života země.

MÝTY A POVĚRY

Navzdory tomuto úspěšnému sociálnímu programu a modernistické politice je nám přesto Allendeho vláda mnohdy líčena jako typický příklad nemožnosti socializace, která zemi dovedla téměř ke krachu. Hlavně v českém mainstreamovém mediálním prostředí tvoří podobná pohodlná zjednodušení celou pavučinu mýtů a pověr, která z ideologických důvodů zamlžují Allendeho snahu vybudovat na základě strukturálních reforem nové, sociálně spravedlivé Chile. Pokusme se na pár těchto zavádějících tvrzení poukázat:

„Allendeho socialistická politika vedla k zákonitému hospodářskému krachu“

Na základě Vuskovicova plánu (podle Allendeho ministra hospodářství) se pomocí masivní redistribuce a zvýšením investic a mezd podařilo Allendeho vládě již během

prvního roku zvýšit průmyslovou výrobu o 12 %, hrubý domácí produkt téměř o 9 % a nezaměstnanost srazit pod 4 %, přičemž chronická chilská inflace byla stažena z původních 35 % na 22 %.

Tento trend však neměl trvat dlouho. První zřetelnou reakcí Washingtonu bylo dát Allendemu Nixonovými slovy „absták“. USA snížily svou pomoc dříve protežovanému Chile z 45 milionů v r. 1969 na pouhých 1,5 milionu v r. 1971, přičemž vzájemná obchodní bilance klesla z 234 milionů dolarů v r. 1967 k nule v r. 1971. Úvěr poskytovaný Meziamerickou rozvojovou bankou spadl z 46 milionů dolarů v r. 1970 k 2 milionům v r. 1972 a Světová banka neposkytla Chile během Allendeho vlády žádnou půjčku.

Hospodářská blokáda USA vážně narušila schopnost Allendeho vlády nakupovat stroje a náhradní díly pro nejdůležitější odvětví ekonomiky: měďařský, ocelářský, elektrárenský, palivový a dopravní průmysl. Ke konci r. 1972 nemohla pro nedostatek náhradních dílů nebo pneumatik vyjet třetina vozů z měděných dolů v Chuquicamatě, třetina soukromých i státních městských autobusů a 21 % vozů taxislužby.

Prezident Nixon zároveň nařídil prodávat měď z amerických rezerv, aby srazil její cenu na světových trzích a snížil tak příjem Chile z exportu. V kombinaci s tlakem chilské buržoazie, které organizovala odstávky podniků, stávky dopravců a protivládní nepokoje došlo od poloviny druhého roku Allendeho vlády k podlomení ekonomického růstu, opětovnému zesílení inflace a tím i k drahotě,

nedostatku a rozkvětu černého trhu.

Přechod křesťanských demokratů na stranu opozice, který Allendeho oslabil v kongresu, a tlak lidových vrstev na další rozvíjení revoluce zesílil třídní zápas a navzdory jasnému vítězství Allendeho Lidové jednoty, která v kongresových volbách na začátku r. 1973 získala plných 43 % hlasů, se situace pro vládu komplikovala.

„Pinochet zemi stabilizoval a dovedl ji k ekonomickému rozkvětu“

Naomi Kleinová ve své Šokové doktríně líčí, jak „chicago boys“ coby odchovanci Miltona Friedmana prosazovali ihned po Pinochetově puči vůbec poprvé politiku vládních škrtů a plošné privatizace právě v Chile. Tato ideologická doktrína neoliberálního laissez faire tvářící se jako nový přírodní zákon se v zemi prosazovala na bodácích pinochetových vojáků, a tudíž shora a díky silnému tlaku státního aparátu, tolik neoliberálním zatracovaného.

Pinochetova politika plošné privatizace, která měla v díce jeho amerických poradců „udělat z národa proletářů národ podnikatelů“, vedla k okamžitým drastickým sociálním škrtům, kdy jen náklady na zdravotnictví byly zredukovány o 60 % a platy pracujících sníženy o 8 %. Brzy se tak do chilské společnosti vrátila masová nezaměstnanost (25 % v r. 1977 místo 3 % v r. 1972) a s růstem cen potravin až o 3 tisíce procent během prvních let vojenského režimu i nový rozvoj již potlačených chorob, jako byl břišní tyfus, virová a mentální onemocnění.

Pinochetova hospodářská politika

neoliberalismu protežující velké korporace a banky vedla k poklesu průmyslové i zemědělské výroby, k ekonomickému propadu středních vrstev, k bidě, prudkému růstu inflace a po řadě otrěsů dovedla zemi v r. 1982 ke kolapsu. Řada bank a finančních institucí musela být pod tlakem znárodněna a z celého slavného projektu „chicago boys“ se za posměchu Chilanů stala „chicagská cesta k socialismu“.

Neoliberalismus se však ukázal již natolik mocensky silným, že důsledky krize měly být brzy léčeny jejími příčinami, a tak po fázi státní intervence a stabilizace došlo k dalšímu kolu privatizace doprovázené přechodem produkční ekonomiky na finančnickou. V důsledku tohoto „Pinochetova zázraku“ je dnes Chile jednou z nejvíce nerovných zemí vůbec, kde se výrazně připlácí za vzdělání, a to i na středních školách (nejvíce v celé Latinské Americe), za zdravotní péči a na důchody.

„Allende vládl pod taktovkou Moskvy a východního bloku“

Ti, kteří vidí v Pinochetově proamerické politice „přirozenou orientaci na svobodný svět“, často líčí Allendeho skrze jeho údajnou závislost na východním bloku jako bezpečnostní hrozbu, která musela být potřena. Ačkoliv byla Allendeho Lidové jednotě poskytnuta v rámci studenovělečného rozdělení podpora Sovětského svazu a zemí východního bloku, Allende sám se snažil vyjít korektně i s USA, což se však po uvalení hospodářského embarga a podpoře, které se dostalo ze strany USA pučistickým snahám krajně pravicových důstojníků chilské armády, ukázalo jako nemožné.

Vztahy se SSSR však nebyly zdaleka idylické, sovětsští představitelé viděli v Allendem poněkud naivního středostavovského intelektuála a Allende byl po zkušenostech Kuby opatrný dostat se pod přímý vliv Moskvy. Poté, co byl Chile po znárodnění dolů zastaven americký úvěr, nedostal ani od Sovětů investice ve výši, které žádal, a navíc byly tyto podmíněny nákupem sovětského zboží.

Z druhé strany Allende jako bytostný demokrat nevyslyšel sovětská doporučení, aby ovládl chilské bezpečnostní složky a hlavně armádu. Ačkoliv CIA podstrčila chilskému vojenskému velitelství padělaný materiál, který měl dokazovat, že Allende za pomoci Kubánců armádu špehuje, nechal se Allende dovést k tomu, že odvolal sobě oddaného náčelníka generálního štábu Carlose Pratse, aby na jeho místo jmenoval Augusta Pinocheta...

„Allende byl skrytý komunista, který vedl svou zemi k socialistické diktatuře“

Po celou dobu vlády Lidové jednoty byla zachována kapitalistická výroba a politická pluralita. Samotný Salvador Allende stál reformě v rámci své vlastní soci-

alistické strany na poměrně umírněných pozicích.

Zleva jej kritizoval generální tajemník strany Carlos Altamirano v rámci svých požadavků „pokroku bez kompromisů“ (Altamirano prodělal ve východoněmeckém exilu obrat a do své vlasti se vrátil už jako příznivec umírněné sociální demokracie) a v široké koalici Lidové jednoty působily další více či méně radikální strany a směry, opírající se buď o antiklerikalismus a sociální liberalismus jako Radikální strana, o teologii osvobození s prvky marxismu-leninismu (MAPU, Křesťanská levice) nebo představující sociální demokracii.

Mimo Lidovou jednotu stála radikálně socialistická strana MIR, ovlivněná jednak gevarismem a bojem proti imperiálnímu útlačku, jednak neomarxismem frankfurtské školy. Tato mezi revoluční mládeží oblíbená formace byla během vojenské diktatury navzdory vysokému počtu obětí jedním z hlavních nositelů odporu proti Pinochetově režimu. Samotná komunistická strana Chile věrná studenovělečnému konceptu reálpolitiky (kdy ústy svého generálního tajemníka Luise Corvalana schválila intervenci vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR v r. 1968) tvořila v rámci vlády Lidové jednoty její hodnotově konzervativní část.

Při přijímání rozhodnutí usilovala o široký konsenzus s křesťanskodemokratickou stranou a schválení na půdě kongresu, čímž často blokovala revoluční proces, který ve svém demokratizačním postupu přerůstal struktury kapitalistického státu a jeho institucí. Vláda Salvadoru Allendeho se tak stávala tlumočnickem emancipačních snah chilských pracujících a v rámci své socializační politiky, ale se zachováním kapitalistické akumulace se dostávala pod stále silnější tlak reality, který si žádal buď ústup, nebo další socializaci.

Allendeho Chile vyvolávalo u svých příznivců takové nadšení, protože se zdálo, že je na začátku vytvoření nové společnosti, ne skrze násilí, ale pomocí volebních urn – „zvolené cesty k socialismu“, po které se mohou eventuálně pustit i další země Latinské Ameriky. Tak jako v Guatemale v r. 1954, i tentokrát se objevila šance konečně rozbit staré struktury zakořeněných privilegií.

Allendeho léta znamenají klíčový okamžik, kdy se mohla změnit trajektorie latinskoamerických dějin. Možná by Allendeho vláda skončila v hospodářském chaosu a vnitřním rozštěpení, možná by ji chilská armáda byla schopna svrhnout sama bez pomoci americké destabilizační kampaně. Avšak Spojené státy jí ukázaly, že prostě nemá šanci.

VĚRNOST LIDU ZAPLATÍM SVÝM ŽIVOTEM

Již v prezidentských volbách v r. 1958 skončil Salvador Allende těsně druhý, což USA

potažmo CIA zavadlo příčinu zamezit jeho možnému příštím vítězství. K tomuto účelu vynaložila CIA na ovlivnění prezidentských voleb v r. 1964 tři miliony dolarů, ke konci kampaně distribuovala 3 tisíce plakátů denně, vytvářela 24 každodenních přehledů zpráv a 26 týdenních pořadů s „komentáři“. Křesťanskodemokratickému kandidátovi Eduardu Freiovi platila polovinu kampaně a finanční podporu poskytla i krajně pravicevému kandidátu z Republikánské strany Juliu Duránovi a to kvůli „zvýšení prestiže křesťanských demokratů jako umírněné progresivní strany napadané pravici jako levice“.

Zastrašující část kampaně byla skrze obrazy sovětských tanků a kubánských bojových jednotek zacílena hlavně na ženy, zatímco černá propaganda se tvářila jakoby pocházela z jiného zdroje. CIA se snažila ovlivnit studentské organizace, významné spolky, odbory a občanská sdružení.

To vše se mělo zopakovat a dále zostřit po prezidentských volbách v r. 1970, které Salvador Allende vyhrál. Ještě předtím, než byla jeho volba potvrzena kongresem, vyvinuly Spojené státy enormní tlak na poslance, aby jmenování zabránily. Zároveň za pomoci soukromých společností, jako byla americká telekomunikační ITT zahájily orientaci na podporu puče, který začal zavražděním loajálního náčelníka generálního štábu, konstitucionalisty René Schneidera ještě před Allendeho inaugurací a skončil útokem na prezidentský palác La Moneda a Allendeho smrtí 11. září 1973.

Barbarské činy prováděné armádou po převratu nemají v chilské historii obdoby. Vojákům bylo nařizováno střílet „extrémisty“ na potkání. Do sídlišť a dělnických čtvrtí byly posílány armádní konvoje k zatýkání a zabíjení ozbrojených odpůrců. Na univerzitní půdě vjely tanky a stovky studentů a učitelů zde byly drženy v zajetí. Tisíce lidí, včetně dětí, bylo odvečeno do provizorních mučicích center, která vyrostla po celé zemi. Národní stadion v Santiagu se proměnil v hrůzný mučicí tábor. O mnoho let později byly způsoby mučení detailně popsány v obžalobě španělských představitelů, kteří usilovali o Pinochetovo vydání soudu.

A zatímco Salvador Allende zemřel vestoje věrný svým ideálům svobody a spravedlnosti, Augusto Pinochet skončil jako senilní defraudant státních peněz vyhýbající se pouhému soudnímu stání odkazem na svou stařeckou demenci. Právě to hrdina Marka Bendy, Jaroslava Starky a dalších českých pinochetistů.

Jak ukazují časté nejen studentské demonstrace, snažící se setřást z beder chilské společnosti tíživé Pinochetovo dědictví, *La batalla de Chile* ještě zdaleka není u konce.

Autor je historik

SOLIDARITA

**VYCHÁZÍ PRAVIDELNĚ KAŽDÝ
MĚSÍC JAKO NEZÁVISLÝ
LEVICOVÝ ČASOPIS**

Jelikož nejsme spoutáni žádným soukromým zájmem, můžeme Vám nabízet kvalitní a necenzurované informace, které v jiných médiích nenaleznete. Naši redaktoři a přispěvatelé s vypětím všech sil pracují měsíc co měsíc na tom, aby Vám přinesli nejpodstatnější rozhovory, reportáže, analýzy a komentáře z domova i ze zahraničí. A to především na taková témata, o kterých se jiní neodvažují psát. Vzhledem k tomu, že fungujeme na dobrovolné bázi a jedinou naší motivací je vůle šířit osvobozující a demokratické myšlení, vydávání časopisu závisí na finanční podpoře Vás, čtenářů. Abychom Vám mohli nadále poskytovat kvalitní periodikum a vycházet ve stále větších nákladech, potřebujeme Vaši podporu. Proto Vás vyzýváme, abyste si Solidaritu předplatili. Další významnou formou podpory je zřídit si trvalý měsíční finanční příkaz na Vašem účtu. Číslo účtu: 2100245047/2010 Předplatné objednávejte na predplatne@socsol.cz

**PODPOŘTE NÁS
NA NÁŠ ÚČET NEBO
SI SOLIDARITU
PŘEDPLAŤTE!**

PLANETÁRNÍ STAV NOUZE – ČÁST PÁTÁ

JOHN BELLAMY FOSTER, BRETT CLARK

Kapitalismus se dnes nachází ve zdánlivě nekonečné krizi, celosvětově doprovázené hospodářskou stagnací a sociálními otřesy. Ale zatímco se svět zaměřuje na ekonomický problém, globální environmentální podmínky se rychle zhoršují a lidstvo čelí své definitivní krizi – jedná se o dlouhodobé přežití. Společným zdrojem těchto krizových situací je proces akumulace kapitálu. Proto je třeba hledat společné řešení v revoluční reorganizaci společnosti jako celku, která překoná režim kapitálu.

Přinášíme závěrečný díl analýzy z pera současných protagonistů ekologického socialismu, která vyšla v nezávislém americkém levicovém měsíčníku Monthly Review. Text vycházel v Solidaritě na pokračování.

SPOLEČNOST UDRŽITELNÉHO LIDSKÉHO ROZVOJE

Marx napsal, že „práce je především proces, probíhající mezi člověkem a přírodou, proces, v němž člověk svou vlastní činností zprostředkovává, reguluje a kontroluje výměnu látek mezi sebou a přírodou.“ Tento centrální metabolický vztah mezi lidmi a životním prostředím je v současné době zpochybňován kapitalismem v planetárním měřítku, což vytváří neustálé a stále rostoucí metabolické rozpory.

Globální monopolně finanční kapitál se sice stává obětí nekonečné stagnační krize, která je způsobena jeho vlastními rozpory, ale honbou za nekonečnou akumulací zároveň překračuje veškeré ekologické limity, a tak aktivuje své externí rozpory v nejširším, tedy planetárním měřítku.

Abychom citovali Hermana Dalyho, ekonomický růst je v kapitalismu neoddtělný od růstu „metabolického toku užitečné hmoty a energie z přírodních zdrojů, skrze ekonomický subsystém (výroba a spotřeba) a zpět do životního prostředí jako odpad“.

Klíčem k udržitelné společnosti je tedy racionální regulace tohoto „metabolického toku vztahujícího se k přírodním cyklům, které regenerují vyčerpávání zdrojů a absorbují emise ekonomiky, jakož i poskytují bezpočet jiných přírodních služeb“.

Marx si byl vědom těchto materiálních omezení a také skutečnosti, že výroba nakonec není nic jiného než vztah mezi lidmi a přírodou. Definoval socialismus jako společnost, ve které „zspolečenštěný člověk, sdružení výrobců řídí tuto svou výměnu látek s přírodou racionálně uskutečňují ji s nejmenším vynaložením sil a za podmínek, které jsou jejich lidské přirozenosti nejdůstojnější a nejprůměrnější“ (Marx: Kapitál, III. díl).

Jsmo daleko od racionální, sociální regulace lidské výměny látek s přírodou, jak si ji Marx představoval v devatenáctém století. Dnes rozpor v tomto metabolismu ohrožuje celou planetu jako místo obývané lidmi a nespočtem dalších druhů. Při řešení sou-

časného stavu planetární nouze a nepřiměřeně destruktivního sociálního metabolismu kapitálu, čelíme problému, jehož závažnost by neměla být bagatelizována.

Pokud se chceme vyhnout katastrofálním klimatickým změnám, bude nutné najít způsob, jak udržet fosilní paliva v zemi. Potřebujeme zůstat pod bilionem tun emisí uhlíku, abychom měli přiměřenou šanci vyhnout se nezvratným a katastrofálním klimatickým změnám.

Rychle omezovat spotřebu fosilních paliv však znamená eliminovat energetické subvence, na kterých je dnes globální systém monopolně-finančního kapitalismu zásadním způsobem závislý, což zpochybňuje existenci celého systému.

Pro možnost budoucnosti bude současně nutné zabránit ostatním planetárním rozporům, jako je vymírání druhů, narušení cyklů dusíku a fosforu, okyselování oceánů, vyčerpávání či nadužívání pitné vody, eliminace přírodní zemské vegetace a degradace půdy. I zde jsme nuceni čelit povaze našeho sociálního systému.

Opravdu nepřijemnou pravdou je to, že neexistuje žádný způsob, jak dosáhnout jakýchkoli – a o to méně všech těchto změn – mimo rozbití základní logiky akumulace kapitálu P-Z-P' [princip kapitalistické cirkulace: z peněz prostřednictvím zboží vzniká více peněz – pozn. red.] – a dnešního, ještě smrtelnějšího P-Z^k-P' [Z^k je zboží, jež slouží k podpoře směnné hodnoty].

Pro dlouhodobé přežití lidstva a pro vytvoření nových podmínek „dostatku“, je zásadní menší ekologická stopa globální ekonomiky spolu s komplexním systémem sociálního, technologického a ekonomického plánování – které pochází z lidu a slouží lidem. Znamená to opustit mýtus absolutního ekonomického růstu jako všeléku na všechny společenské neduhy a zavést udržitelnou, ustálenou ekonomiku, která bude postavena na rozvoji lidské společnosti a nikoli na individuální akumulaci.

Nicméně krutou realitou je, že rovnováha sil v dnešním světě a nedostatek času nedávají prostor pro skutečný optimismus. Jak Minqui Li výstižně poznamenal v článku *The Rise of China and the Demise of the Capitalist World Economy*, nedejde-li k velmi rychlému

svržení kapitalismu v míře, jaká je dnes jen těžko představitelná, systém nevyhnutelně povede ke globální katastrofě.

I když socialismus zvítězí v druhé polovině století, „úkol budoucích socialistických vlád již nebude spočívat v prevenci katastrof, ale ve snahách přežít jejich průběh,“ píše doslova. Lze tedy jen s jistotou dodat, že čím dříve svět překoná kapitalismus, tím větší bude mít šanci na přežití.

Jak poznamenal maďarský filozof István Mészáros, „je nemožné si vybavit jedinou elementární podmínku společenské metabolické reprodukce, která by nebyla smrtelně ohrožena tím, jak se k ní kapitál jediným možným způsobem vztahuje“ – jako k pouhému prostředku akumulace. Již v roce 1971, na počátku nové environmentální éry, Mészáros prohlásil:

„Základní rozpor kapitalistického systému řízení spočívá v tom, že nelze oddělit ‚rozvoj‘ od ‚destrukce‘, ani ‚pokrok‘ od ‚plýtvání‘ – jakkoli katastrofální jsou důsledky. Čím více se otevírá síla produktivity, tím více se musí uvolnit síly ničení, a čím více se rozšiřuje objem produkce, tím více se musí vše pohřbit pod horami dusivého odpadu.“

Pojetí ekonomiky je zcela neslučitelné s ‚ekonomikou‘ kapitalistické produkce, která v případě nutnosti situaci ještě zhorší tím, že nejprve využije omezené zdroje naší planety hrabivým plýtváním, a pak dále zhoršuje výsledek znečištěním a otrávením lidského životního prostředí masovou produkcí odpadů a splašků.“

Při pohledu na již patrný explozivní růst financí, spolu s „reklamou, diferenciací výrobků, umělým zastaráváním, modelovými změnami a dalšími metodami prodejního úsilí“, Baran a Sweezy poznamenali: „Podivuhodný objem zdrojů pohlcených v těchto aktivitách fakticky představuje nezbytné náklady kapitalistické produkce. Mělo by být zcela jasné, že ekonomický systém, ve kterém jsou takovéto náklady společensky nutné již dávno přestal být společensky nutným systémem.“

Z anglického originálu The Planetary Emergency, který vyšel v měsíčníku Monthly Review, pro Solidaritu přeložila Barbora Bartůňková. Kráceno o poznámky.

DISKUZE O NEPODMÍNĚNÉM ZÁKLADNÍM PŘÍJMU

MAREK HRUBEC, MARTIN BRABEC

Letos v září se rozjíždí již třetí ročník Pražské školy alternativ. Opět proběhnou debaty, přednášky a workshopy doplněné o filmové promítání, které se v tomto podzimním cyklu budou zabírat nepodmíněným základním příjmem. Základní rysy a výhody, jež vyvracejí mýty a předsudky spojené se základním příjmem, bude shrnovat připravovaná brožura, ze které vám ve formě otázek a odpovědí předkládáme tento výťah.

Může zavedení nepodmíněného základního příjmu zvýšit svobodu občanů?

Ano. Svoboda je totiž založena nejen na právech a možnostech, ale také na prostředcích, jak jí dosáhnout. Proto jsou příjmy, které lidé dostávají, důležité. Z tohoto důvodu je pro zvýšení svobody lidí vhodné zavést nepodmíněný základní příjem. Lidé pak budou moci využít příležitostí, které by jinak využívat nemohli. Navíc, pokud má být zvýšena především svoboda těch, kteří mají v současné době nejmenší reálnou svobodu, měla by být výše základního příjmu na co nejvyšší udržitelné úrovni. Základní příjem tak představuje materiální předpoklad svobody.

Znamená to tedy, že by se zvýšila nejen svoboda, ale také rovnost občanů?

Zavedení všeobecného základního příjmu by zvýšilo rovnost občanů. Pokud by byl zaveden v dostatečné výši, všichni občané by skutečně mohli mít rovně naplněno jedno ze základních ústavních práv, právo na život a také právo na důstojný život, což bohužel zatím všichni lidé nemají, neboť například bezdomovci v zimě umírají venku mrazy a mnozí lidé žijí ve velmi nedůstojných podmínkách v chudobě.

Řeší zavedení základního příjmu nezaměstnanost?

Dosud většina politiků zkoušela problém nezaměstnanost řešit tím, že se snažila vytvářet nová pracovní místa, nebo tím, že navrhovala snížení počtu pracovních hodin v týdnu a přerozdělení práce mezi více lidí. Tato řešení se však nikdy zcela neosvědčila, protože mohou problém nezaměstnanosti vyřešit jen částečně. A to z toho důvodu, že vychází z nepochopení důvodů nezaměstnanosti. Nezaměstnanost v současné době totiž nelze považovat pouze za problém ekonomický, ale také za problém kulturní či společenský.

Zavedení nepodmíněného základního příjmu by umožnilo ocenit skutečnost, že stroje pracují za nás, a proto už naší mechanické práce není tolik třeba. Přesněji řečeno, díky základnímu příjmu se můžeme věnovat jiné činnosti, která doposud nebyla placena. Jde především o činnost, kterou lidé budou provádět raději a v níž se mohou realizovat.

Můžeme vstoupit do společnosti, v níž budeme moci více uplatnit svoji tvořivost a zaměřit se na solidární vztahy mezi lidmi.

Není základní příjem zaměřen proti těm, kteří tvrdě pracují, a neupřednostňuje naopak lenochy?

Ne, protože pracující budou mít pořád mnohem vyšší příjem než ti se základním příjmem – budou kromě základního příjmu přece dostávat i příjem za práci.

Neměl by se ale tedy základní příjem vyplácet pouze těm, kteří jsou nedobrovolně nezaměstnaní?

To by byla diskriminace ostatních. Tím by se totiž upřednostňovala jen určitá představa o životě, a to představa těch lidí, jejichž zaměření se upíná k nedostatkovému kapitálu (v tomto případě k pracovnímu místu). Ti, kteří z jakýchkoliv důvodů svůj podíl na tomto kapitálu nemají (jsou tedy nezaměstnaní), a přecházejí tudíž jeho část jiným lidem, by však neměli být zbaveni svého spravedlivého podílu na něm. Obě skupiny – jak ti, kteří se na tomto kapitálu podílejí více, než činí jejich rovný podíl, tak i ti, kteří se na něm podílejí méně, než činí jejich rovný podíl – by měly mít možnost mít svůj podíl na nedostatkovém zdroji a usku-tečňovat svoji představu o vlastním životě.

Jen tehdy, pokud někdo užívá zdroje s dostatečnou nabídkou, může legitimně uplatňovat nárok na celý jejich výnos. Pokud však užívá zdroje s nedostatečnou nabídkou, což je také případ pracovních míst, tento nárok uplatňovat nemůže. Nemůže si proto ani stěžovat na to, že se mezi ostatní osoby spravedlivě rozděluje hodnota nedostatkových zdrojů, které si nadměrně přivlastnil.

Zdá se být zřejmé, že zavedení základního příjmu přinese více svobody. Je ale možné, že se lidé bojí větší svobody? Jaký mají k základnímu příjmu vztah zaměstnanci a zaměstnavatelé?

Zaměstnavatelé se obávají, že pro ně bude obtížnější najímat pracovníky na horší nebo méně placenou práci. Po zavedení základního příjmu totiž budou mít pracovníci větší svobodu takovou špatnou nebo špatně placenou práci nepřijmout nebo odejít ze zaměstnání, které jim nebude vyhovovat.

Zaměstnanci se přitom obávají, že garantovaný příjem by mohl vést zaměstnavatele ke snížení mezd nebo politiky ke zvýšení daní. Potenciální příjemci se obávají, že výše jejich příjmu by mohla záviset na politických rozhodnutích a rozpočtových omezeních.

Mnozí zaměstnanci si ale již uvědomují výhody základního příjmu. Jeho zavedení by totiž mělo pozitivní význam ve změně mocenské rovnováhy v kapitalistické společnosti. V současném ekonomickém rámci kapitalismu by zavedení základního příjmu umožnilo větší přesun moci na stranu zaměstnanců.

Zavedení základního příjmu by tak vedlo zaměstnavatele ke zvyšování mezd a zlepšování pracovních podmínek, a to především u nekvalifikované práce, kde jsou mzdy nejnižší a pracovní podmínky nejhorší. Jednalo by se o požadovanou humanizaci práce.

Snížilo by zavedení základního příjmu výdaje na byrokracii?

Ano, poskytování základního příjmu všem občanům by pomohlo snížit finanční výdaje na administrativní zjišťování adresnosti sociálních dávek vybraným jedincům. Také by mohlo odstranit nepříjemné a ponižující procedury, které nevyhnutelně provázejí byrokratické zjišťování skutečnosti, „zda potřební mají potřeby“.

Ve stejném duchu odpovídá i významný teoretik nepodmíněného základního příjmu Philippe Van Parijs: „Základní otázka bezpochyby zní: Nespolykají administrativní náklady na rozdělení tak malé částky nepřiměřeně velkou část zdrojů? Obhájci [základního příjmu] jsou připraveni pohoťově odpovědět: [nikoli, neboť příjem je nepodmíněný] a naopak, zavedení jakékoliv kontroly prostředků by vedlo k mnohem většímu zneužívání a plýtvání.“

Souvisí nějak základní příjem se životním prostředím?

Zavedení nepodmíněného základního příjmu by vedlo lidi naopak k zaměření na kvalitu, na nekonzumní přístup k životu, který by vedl k udržitelné společnosti s lepšími vztahy nejen mezi lidmi, ale také mezi lidmi a životním prostředím.

Z brožury Pražské školy alternativ vybral

Tomáš Korda

✉ tomas.korda@socsol.cz

JEAN PAUL SARTRE: MARXISMUS A EXISTENCIALISMUS

MARTIN ŠAFKEK

Oproti rozšířenému mínění nebyl Sartre nikdy stalinistou a nikdy maoistou. Nebyl, v protikladu k přáním některých, ani konzistentním revolučním socialistou. Jeho dílo je dlouhým dialogem s revoluční levicí. V mládí byl ovlivněn fenomenologií, později se posouval doleva. Následující článek je o knize, která vyšla v češtině pod názvem *Marxismus a existencialismus*.

Podle Jeana-Paula Sartra (1905–1980) neexistuje filosofie jako taková, existují jen jednotlivé filosofie. Filosofie se zrodila ze společenského pohybu, je sama pohybem a zakusuje se do budoucna. Každá filosofie je praktickou filosofií. Filosofie se může ocitnout v krizi; a pak pouze pohyb dějin sám dovede osvobodit spoutané myšlení. Jaká je v tomto kontextu funkce existencialismu? K zodpovězení této otázky se musíme vrátit do Kierkegaardovy doby.

Sartre nazývá hegelianismus nejobsáhlejší filosofickou totalizací. V něm se vědění sjednocuje s bytím a vstřebává ho do sebe. Člověk se ve věcech zvnějšňuje a ztrácí, ale každé odcizení je filosofovým absolutním věděním překonáno.

Kierkegaard oproti Hegelovu „intelektualismu“ zdůrazňuje neredukovatelnost prožitků. Překonání nešťastného vědomí má vždy jen verbální charakter. Víra se nedá převést na poznání, Kierkegaard „vyzdvihuje přísnou a vášnivou nesmiřitelnost bezprostředního života proti poklidnému zprostředkovávanému zmocňování se jakékoli reality, požaduje víru, jež se tvrdošíjně prosazuje – vzdor veškerému skandálu – proti vědecké evidenci“ (Sartre: *Marxismus a existencialismus*, Svoboda, Praha, 1966, s. 13). Subjektivní život nemůže být předmětem objektivního poznání. Tuto niternost, která se snaží prosadit svou nekonečnou hloubku, nazývá Kierkegaard *existencí*.

Podle Sartra má Kierkegaard pravdu proti Hegelovi, stejně jako Hegel proti Kierkegaardovi. Hegel má pravdu v tom ohledu, že nezabředává do ustrnulých paradoxů, které nakonec odkazují na prázdnou subjektivitu, ale mífí svými pojmy ke konkrétnu. Kierkegaard má pravdu v tom ohledu, že bolest a vášně jsou drsnými realitami, jež nelze poznáním ani překonat, ani pozměnit. Kierkegarda lze považovat za vrchol idealismu, v poměru k Hegelovi je to však krok k realismu, protože zdůrazňuje, že určitá sféra reálna se nedá redukovat na myšlení.

Marxismus pak činí Hegelovi tutéž výtku, ale z jiného hlediska. Hegel podle Marxe zaměňuje zpředmětnění a sebeodcizení. Objektivizace je podle Marxe rozvíjením; odcizení se nedá překonat poznáním, nedá se redukovat na ideu, k jeho překonání je třeba materiální práce a revoluční praxe. Sar-

tre tvrdí, že „Marx má tudíž pravdu jak proti Kierkegaardovi, tak proti Hegelovi, protože s jedním má společné to, že zdůrazňuje specifčnost lidské existence, a s druhým se shoduje potud, že postihuje konkrétního člověka v jeho objektivní realitě“ (tamtéž, s. 16). Jaké je tedy oprávnění existencialismu?

PROTI TEORII ODLOUČENÉ OD PRAXE...

Jaspersův existencialismus pojímá Sartre jako krok zpátky a odmítá jej jako přežitek. Je tu však ještě druhý existencialismus, který se vyvíjel na okraji marxismu. Proč se existencialismus nerozplynul v marxismu? Je tomu tak proto, že marxismus se podle Sartra ve svém vývoji zcela zastavil. Vedení komunistické strany učinilo z doktríny sféru, kterou zkušenost nemůže zasáhnout: „Odloučení teorie od praxe mělo za následek, že se praxe přeměnila v bezzásadový empirismus a z teorie se stalo čiré a strnulé vědění.“ (tamtéž, s. 24). Lidé a věci jsou a priori podřizování idejím. Události jsou pojmově zařazovány do škatulek dříve, než jsou prozkoumány. Sartre mluví jak o komunistech, tak trockistech a uvádí příklad povstání v Maďarsku z roku 1956, kdy šlo podle jedněch o kontrarevoluční pokus, podle druhých o agresi sovětské byrokracie proti dělnickým radám – přičemž podle Sartra obě názorové skupiny zaujímaly stanovisko před tím, než byly k dispozici dostatečné informace.

Sartre kritizuje Lukáse: „Slovo samo, nechť je sebestmýlnější, svědčí o naprostém nepochopení, jaké osvědčuje marxista vůči jiným myšlenkám. Zajisté, že Lukács disponuje prostředky, aby mohl pochopit Heideggera, ale nepochopí ho, protože by ho musel číst a postihnout smysl jeho vět jednu po druhé. Pokud je mi však známo, neexistuje už žádný marxista, který by toho byl schopen.“ (tamtéž, s. 37).

...A PROTI ABSTRAKTNÍMU MARXISMU

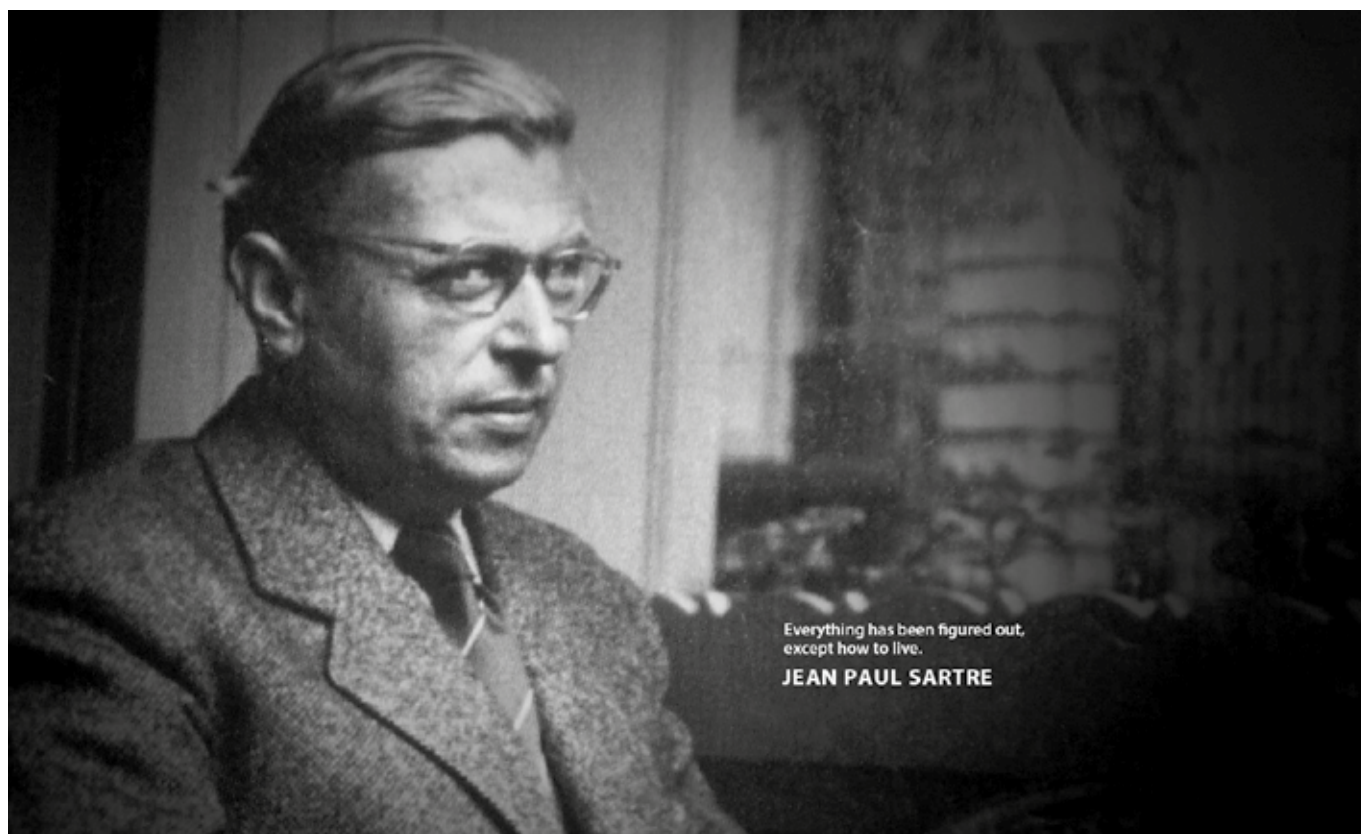
Sartre dále kritizuje marxistický formalismus. Marx v dopise Lassalovi definoval svou metodu jako postup od abstraktního ke konkrétnu, přičemž konkrétno je hierarchická totalizace všech určení a stupňovitě uspořádaných realit. Podle Sartra jsou lidé, jejich objektivace, jejich práce a lidské vztahy tím nejreálnějším konkrétnem, které existuje. Je však důležité nedělat ze skutečných lidí

pouhé symboly svých mýtů. Vytváří se systémem souvislostí mezi abstraktními obecnými, který je konstruován za tím účelem, aby byla likvidována skupina nebo jednotlivý člověk, jež právě má být zkoumán. Sartre tvrdí, že chceme-li pochopit Valéryho, uděláme dobře, pokud se neobrátime na marxisty. Vlastnictví maloměstáka je ohroženo jak kapitalistickou koncentrací, tak požadavky lidových mas. Taková kostra složená z obecných momentů není nic jiného než pravda sama, ale na své abstraktní úrovni.

„Náš abstraktní marxista se takovými maličkostmi nenechá vyrušit z klidu, vyhlásí své tvrzení o konstantním pokroku materialismu, načež podá deskripci určitého analytického a matematického idealismu s poněkud pesimistickým zabarvením a nakonec prezentuje takový idealismus jako prostinkou a defenzivní již reakci na materialistický racionalismus nastupující filosofie. Všechny jeho charakteristické rysy jsou určeny dialekticky ve vztahu k tomuto materialismu, s nímž se neustále operuje jako s nezávislou proměnnou, nikdy však jako s něčím, co by mohlo být nějak závislé.“ (tamtéž, s. 50).

Skutečný Valéry se však v pojetí abstraktního marxisty, jak říká Sartre, „vypařil“; na jiném místě knihy píše Sartre, že „konkrétní marxismus musí odhalovat hloubku reálného člověka, a nikoli ho rozpouštět v lázni kyseliny sírové“ (tamtéž, s. 41). Ideologie Valéryho je konkrétní a jedinečný produkt konkrétního člověka, jehož charakteristickým rysem je zčásti jeho vztah k idealismu, ale kterého můžeme osvětlit jen v jeho jedinečnosti a zvláště s přihlédnutím ke konkrétní společenské skupině, z níž vzešel. Sartre vyslovuje bonmot, že „není nejmenší pochyby v tom, že Valéry je maloburžoazní intelektuál. Každý maloburžoazní intelektuál není však Valérym.“ (tamtéž, s. 51). Náš autor cituje Engelse:

„Je ovšem čirá náhoda, že se v určité době v určité zemi objeví takový, a ne jiný velký člověk [...], ale že by jeho úlohu splnil někdo jiný, kdyby Napoleona nebylo, je dokázáno tím, že se vždycky našel člověk, když ho bylo zapotřebí [...]. Tak je tomu se všemi náhodami a domnělými náhodami v dějinách. Čím více se oblast, kterou právě zkoumáme, vzdaluje od ekonomické oblasti a čím více se bude blížit oblasti abstraktně ideologické, tím více budeme zjišťovat, že

▲ Sartre: "Lidé už objevili vše mimo to, jak žít" (zdroj: <http://www.changetimes.org>)

se v jejím vývoji uplatňují náhody, tím klikatější bude křivka. Ale zakreslíte-li si průměrnou osu křivky, zjistíte, že [...] se blíží ose ekonomického vývoje a tím rovnoběžněji s ní probíhá" (Marx, Engels: *Dopisy o Kapitálu*, s. 358–359, citováno v Sartre: *Marxismus a existencialismus*, s. 52). Jediné reálné a poznatelné je pak průměrná osa křivky, která je v souladu s jinou univerzalitou, s ekonomickým. Existencialismus pak považuje podle Sartra takovou výpověď za svévolné omezení dialektického pohybu.

PSYCHOANALÝZA A SOCIOLOGIE

V kapitole „První analýza Flauberta“ se Sartre snaží zachytit Flauberta v jeho společenském zakotvení (příslušník buržoazie) a zároveň konkrétnějších ohledech (dětství autora). Obhájí psychoanalýzu. Kritizuje dobové marxisty, kteří si prý všímají jen dospělých lidí: „Zcela zapomněli na své dětství a při jejich četbě se nám zdá, jako kdyby lidé zakoušeli své sebeodcizení a zvěcnění poprvé při práci ve svém povolání, ačkoli každý je prožívá již v dětství při práci vlastních rodičů.“ (Sartre: *Marxismus a existencialismus*, s. 56).

Existencialismus, jak ho prosazuje Sartre, se oproti tomu domnívá, že může použít psychoanalýzu a snažit se postihnout rodinu jakožto prostředníka mezi individuem a třídou. Sartre klade silnou a podle mého názoru hluboce pravdivou tezi, že „existencialismus, jemuž pomáhá psychoanalýza, může dnes zkoumat jen situace, v nichž se člověk již od dětství ztratil sám sobě, neboť ve společnosti

založené na vykořisťování není jiných situací.“ (tamtéž, s. 59). To však nejsou všechny mediace. Sartre tvrdí, že jednotlivá osoba je na úrovni výrobních vztahů a politicko-společenských struktur podmíněna svými *lidskými* vztahy.

Sartre se vymezuje vůči odmítání sociologie některými marxisty (zde je vidět dobová podmíněnost díla *Marxismus a existencialismus* – dnes již takového stanovisko mezi relevantními marxisty prakticky nenajdeme) z důvodu, že jde o zbraň v rukou vládnoucích – protože je podle našeho myslitele *pravdivou zbraní*. Sartre poznamenává, že průzkum je živoucí vztah mezi lidmi a sociolog a jeho předmět tvoří dvojici, v níž jeden člen páru dlužno interpretovat druhým. Sociologie by měla být jakožto moment kontrolovaného empirismu zapojena do historické totalizace, přičemž nejde o to, abychom k marxismu připojovali další metodu, nýbrž „vývoj dialektické filosofie musí vést k tomu, aby sám týmž aktem realizoval horizontální syntézu a hlubinnou totalizaci“ (tamtéž, s. 74). Sartre vytýká marxismu, že veškerá konkrétní určení člověka připisuje náhodě a co zbývá, je kostra abstraktní univerzality. Nejde ani tak o to, abychom „iracionální dopomáhali k jeho právu“, ale jde naopak o omezení neurčeného a nepoznaného.

PROBLÉM DETERMINACE

V kapitole „Determinace a závislost v průběhu dějin“ se Sartre snaží vyjasnit nejednoznačnosti v přístupu marxistů k dějinnému

subjektu. Na jedné straně máme věty jako „Marx chápe společenský pohyb jako přírodně historický proces, řízený zákony, které nejen nezávisí na vůli, vědomí a úmyslech lidí, nýbrž samy jejich vůli, vědomí a úmysly určují.“ (Marx: *Kapitál I.*, Praha 1953, s. 29, citováno v Sartre: *Marxismus a existencialismus*, s. 77). Oproti takovému fatalistickému pojetí dějin můžeme postavit třetí tezi o Feuerbachovi: „Materialistické učení, že lidé jsou produkty okolností a výchovy [...] zapomíná, že okolnosti jsou měněny právě lidmi a sám vychovatel musí být vychován.“ (Marx: *Teze o Feuerbachovi*, k dispozici zde: <http://www.marxists.org/cestina/marx-engels/1845/teze-feuerbachovi.htm>).

Sartre se jednoznačně staví za druhý citát – tvrdí, že „lidská praxe je neredukovatelná“ (Sartre: *Marxismus a existencialismus*, s. 77) a výchova je nutně aktivitou. Sartre jde až tak daleko, že tvrdí: „Kategoricky odmítáme jakékoli matoucí směšování odcizeného člověka s věcí, jakož i zaměňování odcizení samého s fyzikálními zákony, jimiž se řídí podmíněnost ve sféře vnějšího světa.“ (tamtéž, s. 81). To bychom mohli srovnat s jiným citátem z Marxe: „dělník [...] je tedy duchovně i tělesně snižován na úroveň pouhého stroje a místo člověka se z něho stává jakási abstraktní činnost a břicho“ (Marx: *Ekonomicko-filosofické rukopisy*, SNPL, Praha, 1961, s. 26).

Každý člověk je negativně určen možnostmi, jež jsou mu uzavřeny; Sartre mluví o zatarasené budoucnosti. Člověk má však

schopnost překročit sebe sama svou prací a aktivitou. Danost, kterou překračujeme, se neomezuje jen na materiální podmínky naší existence, ale je do ní třeba začlenit i naše vlastní dětství. Jeho překročení znamená zároveň jeho uchování: v našem chování zůstanou gesta, jichž se chceme zbavit. Zároveň stále překračujeme svou třídu a tímto překračováním se právě realita naší třídy vyjevuje.

V další části knihy se Sartre vysmívá stalinským marxistům, kteří píšou v souvislosti se sovětskou intervencí v Maďarsku nikoli o tom, co dělníci učinili, ale o tom, co nemohli neučinit. Proč? Protože by to bylo v rozporu s věčnou esencí socialistického dělníka. Podle tohoto pojetí není dělník reálnou bytostí, jež se mění se světem, ale platónskou ideou. Sartre píše: „Nepředvídané okolnosti jsou nahodilou příčinou toho, co se nedalo rozpustit (časové údaje, rozvoj, etapy, původ a charakter původců činů, dvojsmyslnosti, ekvivokace a podobně). Prožitek stejně jako individua a jejich záměry se ocitají na straně iracionální a nepoužitelné, takže teoretik je považuje za něco, co nemá význam.“ (tamtéž, s. 110). Existencialismus na to reaguje tak, že zdůrazňuje specifčnost dějinné události. Má být nalezena pružná a trpělivá dialektika, která odmítá názor, že všechny prožívané konflikty jsou protikladné antagonismy – neboť okradený není protikladem zloděje a vykořisťovaný není protikladem vykořisťovatele. Událost pak není prostý ireálný význam molekulárních srážek, ale pohyblivá a prozatímní jednota antagonistických skupin, která je pozměňuje v té míře, jak ony zase pozměňují ji.

V každém jednotlivém případě je pak třeba zkoumat úlohu jednotlivce v dějinné události. Má-li se rozvoj výrob-

ních sil a výrobních vztahů stát jediným předmětem lidských dějin, upadáme do „ekonomismu“ a marxismus se stává anti-humanismem. Sartre píše, že „předmětem existencialismu – poněvadž marxisté tu selhali – je právě jednotlivý člověk ve společenské sféře, ve své třídě uprostřed kolektivních předmětů a mezi jinými jednotlivci, tedy odcizené, zvěcněné a mystifikované individuum, jakým ho formovala dělba práce a vykořisťování a které bojuje proti odcizení pomocí zfalšovaných prostředků a všemu navzdory trpělivě získává půdu. Dialektická totalizace musí přece zahrnout činy, vášně, práci a potřeby stejně jako hospodářské kategorie, ale současně musí vrátit jedináčím člověka i událost na správné místo dějinného celku, definovat je vztahem k cíli, k němuž dění směřuje, a určit přesný smysl přítomnosti takové, jaká je.“ (tamtéž, s. 115).

METODOLOGIE

Sartrova metoda je progresivní a zároveň regresivní: „Existencialistickou přístupovou metodu lze charakterizovat jako regresivně progresivní a analyticko-syntetickou metodu. Je to zároveň obohacující pohyb sem a tam mezi objektem (obsahujícím celou epochu jako členěnou rozmanitost významů) a epochou (kterou obsahuje objekt ve své totalizaci)“ (tamtéž, s. 128). Souhrn komplexních kroků s regresivním postupem a pohybem „sem a tam“ odhaluje hloubku prožitku. Sartre píše:

„Jeden esejista ve snaze vyvrátit existencialismus před nedávnem napsal: ‚Hloubku nemá člověk, ale svět.‘ Má zcela pravdu a my s ním v tom bez výhrad souhlasíme. Jenomže je nutno dodat, že svět je světem lidí, že hloubka člověka je svět, a že tedy hloubka přichází na svět jenom od

člověka. Průzkum této hloubky se děje tak, že vyjdeme od absolutního konkrétna (*Paní Bovaryové* v rukou čtenáře – současníka Flauberta, ať už je jím Baudelaire, císařovna nebo státní prokurátor) a sestupujeme k jeho nejabstraktnějšímu podmínění (tj. k materiálním podmínkám, ke konfliktu výrobních sil a výrobních vztahů, pokud tyto podmínky vystupují ve své obecnosti a jsou prožívány všemi členy určité nevytvořené skupiny, tj. prakticky abstraktními subjekty).“ (tamtéž, s. 125).

Člověk se pak definuje svým projektem. Je to vztah k Druhému spíše než k sobě, vytváření sebe sama prací a praxí. Tento vztah k objektivaci nazýváme volbou nebo svobodou.

Na závěr svého pojednání Sartre tvrdí, že jeho filosofie zůstává v hlubokém souladu s marxismem, ale zároveň zachovává prozatímní samostatnost existencialismu. V rámci marxistického myšlenkového pohybu je však trhlina, která se zvětšuje tím více, čím rozhodněji marxismus chce vyloučit tazatele ze svého zkoumání a z dotazovaného učinit předmět absolutního vědění. Sartre tvrdí, že „pojmy, jichž marxistické zkoumání používá k deskripci naší dějinné společnosti – vykořisťování, odcizení, fetišizace, zvěcnění atd. – jsou totiž, přesně vzato, pojmy, jež nejbezprostředněji odkazují k existenciálním strukturám.“ (tamtéž, s. 150).

Sartre si však v protikladu k marxistické ortodoxii klade otázku „co je to za lidské vztahy, když v určitých společnostech se jeví jako vztahy mezi věcmi? Jestliže zvěcnění lidských vztahů je možné, pak je možné jen proto, že takové vztahy – i když zvěcnělé – jsou zásadně rozdílné od vztahů mezi věcmi.“ (tamtéž, s. 151).

✉ martin.saffek@socsol.cz

Sdružení pro levicovou teorii

www.sok.bz

Pražská
škola
alternativ

Pražská škola alternativ

Nabízí v pravidelných intervalech přednášky, semináře a workshopy k aktuálním politickým, kulturním, ekologickým a ekonomickým tématům

TONY CLIFF: VOJENSKÁ VÍTĚZSTVÍ RUSKA BYROKRACIE SI VYTVÁŘÍ VLASTNÍHO HROBAŘE

Kniha Státní kapitalismus v Rusku od Tonyho Cliffa, která poprvé vyšla roku 1947, je první ucelenou marxistickou analýzou tzv. komunistického režimu. Práce se zaměřuje především na stalinistický režim ve 30. a 40. letech. Autor v ní přesvědčivě ukazuje, že ruská byrokracie je vládnoucí třídou, jež hraje stejnou úlohu jako buržoazie v tradičních kapitalistických zemích, a stalinistický režim je proto třeba chápat jako zvláštní, státně byrokratickou formu kapitalismu. Dílo je aktuální i dnes, nabízí totiž pádnou odpověď na primitivní antikomunismus, který propaguje většina masmédií. Kniha je překládána na pokračování pro Solidaritu; předcházející kapitoly jsou k dispozici na www.socsol.cz.

VOJENSKÁ VÍTĚZSTVÍ RUSKA

Dalším faktorem, jenž výrazně posílil vládu byrokracie, byla její vojenská vítězství. K těm přispělo mnoho skutečností. V prvé řadě to bylo naprosté podrobení lidových mas, jež umožnilo Stalinovi věnovat válečným cílům mnohem větší část národního důchodu, než by bylo možné v západních zemích. Úplné podmanění lidu také umožnilo Stalinovi dosáhnout „zázračné evakuace ruského průmyslu“. Ta vyžadovala přesídlení milionů dělníků na východ bez ohledu na to, že ti pak museli přežívat v dírách v zemi.

Druhou významnou skutečností byl policejní útlak, jenž zajišťoval klid v zázemí. To byla další „výhoda“ Ruska oproti demokratickým kapitalistickým zemím.

Tytéž dva faktory vedly ke zdrcující převaze Německa nad Francií a Británií. Západní evropské země nakonec zvítězily jen díky spolupráci s americkou průmyslovou mašinérií (americká ekonomika je čtyřikrát výkonnější než ekonomika Německa) a s Ruskem.

Z ruského vojenského vítězství, jež bylo z velké části umožněno útlakem a zoufalstvím pracujících mas, se nyní stává důležitý faktor stabilizující stalinistický režim. Analogii lze nalézt v nacistickém Německu, kde ovládnutí Sársky, Rakouska, Sudet, Československa, Polska a Francie rovněž působilo jako důležitý faktor ovlivňující psychologii mas.

BYROKRACIE SI VYTVÁŘÍ VLASTNÍHO HROBAŘE

Počátečním důsledkem industrializace a „kolektivizace“ v Rusku bylo posílení pozice byrokracie. Již po několika letech však nastal opačný proces. Každý pokrok v rozvoji výrobních sil vedl k podkopávání pozic byrokracie.

Během prvního pětiletého plánu vzrostl počet dělníků zaměstnaných v továrnách a v dolech ze 3 milionů na 8 milionů, což představuje nárůst o 160 procent. Během druhého pětiletého plánu se počet dělníků zvýšil z 8 milionů již jen na 10,1 milionů,

tedy nárůst o 25 procent. Během třetího pětiletého plánu byl již očekáván nárůst na pouhých 11,9 milionů (v roce 1942), tj. o 16,7 procent. Příliv nových dělníků z venkova tedy postupně ustává.

Současně s tím ztrácí dělníci příležitost postoupit do řad byrokracie. To je dáno především tím, že pro neprivilegované vrstvy obyvatelstva je stále obtížnější získat vyšší vzdělání. Vzestup nejschopnějších dělníků do řad byrokracie proto postupně upadá.

Příliv nových dělníků postupně ustává a současně s tím slábne odchod nejschopnějších dělníků z řad proletariátu. Tento proces má mimořádně velký význam. Díky němu dochází k procesu "krystalizace" dělnické třídy.

Historickým úkolem byrokracie je zvýšení produktivity práce. Ta se při tomto úsilí dostává do hlubokých rozporů. Ke zvyšování produktivity práce nad určitou mez je nutné zvýšit životní úroveň mas, neboť podvyživení a nezdělaní dělníci bydlící ve slamech nedokážou v moderní výrobě obstát.

Přístup byrokracie k tomuto problému je stejný jako přístup sedláka ke svému koni: „Kolik krmení musím dát koni, aby byl schopen dostatečného pracovního výkonu?“ Avšak dělník má kromě rukou také hlavu. Vzestup životní úrovně a kultury mas vede k rostoucímu sebevědomí, ambicím a nespokojenosti. Absence osobních svobod a demokracie se pro ně stává nesnesitelná a narůstá netrpělivost s byrokracií, jež jim tato práva upírá.

Na druhou stranu, bránit zvyšování životní úrovně mas by znamenalo zachovat současnou nízkou produktivitu práce. To by však v nynější mezinárodní situaci mohlo být pro byrokracii osudné a navíc by to dříve či později vedlo k povstání zoufalých mas.

Byrokracie rozmnožuje dělnickou třídu a koncentruje ji v největších průmyslových centrech, jaké kdy historie poznala. Dochází tak k překlenutí propasti mezi koncentrovaným kapitálem a koncentrova-

nou námezdní prací. Ačkoli se to byrokracie snaží zastřít hesly o „socialistickém vlastnictví“, představuje sílu, jež se dříve či později s proletariátem násilně střetne.

Pouhých několik let po industrializaci a „kolektivizaci“, kdy byla dělnická třída ještě relativně mladá a nezkušená, byl Stalin nucen zavést zcela totalitní praktiky a neslýchaný masový teror, jež nemá v historii obdoby. Tato skutečnost svědčí o rychlém tempu, jakým se třídní boj v Rusku vyvíjí.

Z angličtiny překládá Vítězslav Lamac.

✉ vitezslav.lamac@socsol.cz

▲ ilustrace: Lucie Vychodilová

Solidarita

Socialistická Solidarita v sociálním hnutí

1998

Rasisty je zavražděn zahraniční student. SocSol iniciuje sérii bouřlivých protestních demonstrací. Vzniká Iniciativa proti rasismu. Její aktivisté např. přelepují volební billboardy republikánů, pořádají blokády volebních stánků. Přispějeme k tomu, že v českém parlamentu nesedí fašisté.

2000

V Praze se připravuje velký sjezd finančníků z MMF. Ti se významnou měrou podílejí na sociální a ekologické devastaci světa. Chystá se protestní demonstrace a kontrasmmit. SocSol se aktivně zapojuje do Iniciativy proti ekonomické globalizaci (INPEG).

Protesty jsou velkým úspěchem alterglobalizačního hnutí. Na demonstraci se sjede 15 000 lidí, finančníci končí o den později.

2002

Ve Florencii se koná první Evropské sociální fórum (ESF). Zde probíhá miliónový pro-

test proti chystané invazi do Iráku. SocSol jako jediná česká antikapitalistická skupina pořádá na fórum výpravu. Organizujeme také početné výpravy z ČR na následná ESF v Paříži a Londýně.

2003

Bush útočí na Irák. SocSol inspiruje vznik Iniciativy proti válce a podílí se na jejím fungování. Iniciativa se stává ohniskem demonstrací proti chystané invazi. I lidé v ČR se tak zapojí do největší světové protiválečné demonstrace v dějinách. 15. 2. 2003 protestuje 15 miliónů lidí. USA a Británie již dnes uvažují, jak se z Iráku stáhnout. K tomu významně přispělo protiválečné hnutí.

2006

Plánuje se vybudování raketové základny v ČR. Vzniká Iniciativa Ne základnám. Ta sdružuje více než čtyřicet organizací, pořádá debaty, happeningy a demonstrace. U vzniku však byly skupiny pouze tři, mj. SocSol. Stavba

základny je nakonec zastavena, což znamená velké vítězství demokracie v ČR a posílení hnutí proti globálnímu kapitalismu.

2010

Pravicová vláda ODS, TOP 09 a Věcí veřejných chystá drastické škrtky v sociální sféře. Postihnout mají především ty nejchudší. V srpnu 2010 se dává dohromady ProAlt – iniciativa pro kritiku reformů a na podporu alternativ. Jedná se o dosud nejpestřejší a nejširší levicovou platformu v ČR. Je v centru aktivistického odporu proti reformům, spolupracuje s odbory a organizuje tisícové demonstrace. Socialistická Solidarita se jako jediná radikálně levicová skupina v ČR do ProAltu zapojuje.

2011

SocSol stojí u vzniku iniciativy Za svobodné vysoké školy, která na jaře 2012 organizuje dosud největší studentské protesty od r. 1989.

Solidarita

Za čím stojíme

IRACIONÁLNÍ A ABSURDNÍ SYSTÉM

Globální kapitalismus je systém nerovnosti, ve kterém chudí chudnou a bohatí bohatnou. Stamiliony hladoví a umírají na snadno léčitelné nemoci, zatímco je technologicky možný důstojný život pro všechny. Systém upírá drtivě většině možnost rozvíjet své tvůrčí schopnosti a degraduje ji na úroveň stroje. Lidé jsou nuceni pracovat déle a na více úvazků, zatímco nezaměstnanost stále roste a uvrhuje další masy do chudoby a nejistoty. V kapitalismu vznikají války o suroviny a trhy, jsou drancovány přírodní zdroje, likvidována kulturní rozmanitost. Ačkoli jsou veškeré hodnoty tvořeny lidskou prací, kontrolu nad jejich distribucí má kapitál. Kapitalismus spočívá v honbě za ziskem na úkor lidských potřeb. Je to iracionální a absurdní systém.

ZA SOCIALISMUS ZDOLA

Jako alternativu ke kapitalismu nabízíme systém, který nazýváme socialismem zdola. Jedná se o systém samosprávných rad, jež rozhodují o politických i ekonomických otázkách. Demokracie zde není omezena na hlasování jednou za čtyři roky, ale proniká dennodenně všemi oblastmi života společnosti. To umožňuje začít vytvářet společnost bez nezaměstnanosti, bez chudoby, bez útlatu.

Naprosto odmítáme režimy bývalého východního bloku v ČSSR, SSSR, ale také v Číně, na Kubě atd. Považujeme je za tzv. státněkapitalistické režimy. Jestliže dnešní kapitalismus je typický mocí nadnárodních korporací a jim poplatných parlamentů, měla tehdy veškerou ekonomickou a politickou moc třída stranické byrokracie. Hlásíme se k tradici levicové opozice vůči těmto režimům.

Podporujeme zápasy námezdně pracujících za kratší pracovní dobu, vyšší mzdy, lepší pracovní podmínky, bezplatnou lékařskou péči a sociální zabezpečení a všechny ostatní emancipační snahy. Nespolehneme ovšem na parlamentní politiku. Jen nezávislá aktivita pracujících prostřednictvím stávek, kampaní, manifestací apod. může vést k systematické změně. Jen sami pracující mohou dosáhnout svého vlastního osvobození.

SOLIDARITA

Úsilí o socialismus zdola je součástí celosvětového boje. Prosazujeme solidaritu s pracujícími, nezaměstnanými a utlačovanými v jiných zemích. Jsme v zásadní a aktivní opozici vůči všemu, co proti sobě staví nepřivilegované obyvatele různých zemí, různé národnosti, různé barvy pleti, různého pohlaví, sexuální orientace, náboženství či profese. Podporujeme tedy kampaně a boje

proti rasismu a xenofobii; proti islamofobii, nesnášenlivosti vůči Romům apod. Bojujeme za úplnou politickou, ekonomickou a sociální rovnost žen a mužů, vystupujeme proti diskriminaci na základě sexuální orientace.

Fašismus a nacismus považujeme za zásadní hrozby všem dosaženým demokratickým a sociálním právům. Ačkoli jejich hesla často znějí antikapitalisticky, ve skutečnosti jsou fašismus a nacismus pokračováním kapitalismu, jen jinými prostředky. V dobách krize jsou tyto politické hrozby zvláště aktuální.

REVOLUČNÍ ORGANIZACE

Kapitalistický systém vytvořil vysoce organizované instituce včetně státu, které kontrolují bohatství, média a represivní složky. Abychom čelili moci těchto institucí, musíme se sami organizovat. Chceme být zárodkem revoluční strany, která bude spojovat aktivisty různých hnutí a pracující třídy. Na rozdíl od parlamentních stran pro ni bude účast ve volbách jen prostředkem, jak dále šířit myšlenky svobody, rovnosti a solidarity. Tato revoluční organizace může zásadně přispět k tomu, aby emancipační hnutí sílila, a podílet se na rozvíjení myšlenek a strategií, které povedou k překonání kapitalismu.

Přidejte se k nám!

OPRE ROMA!

AKANA HIN ODA ČIRO!

PŘISPĚJTE
blokujeme.cz

Odmítáme ignorovat skutečnost, že každý víkend probíhají násilné protiromské demonstrace a pochody. Odmítáme dále pasivně sledovat situaci, za níž nenávisť pramení z nedostatku informací a společenské frustrace stoupá každým dnem. Naším cílem je tyto projevy společně zastavit.

Podpořte nás na otevřený transparentní účet.

ČÍSLO ÚČTU: 2500271703/2010

PRODEJNÍ MÍSTA ČASOPISU

TABÁK HOLEYŠOVSKÝ

Hrnčířská 65, Ústí nad Labem
otevírací doba: po, út, st, čt, pá 7–22 hod., so, ne 9–21 hod.

GALERIE TRANZITDISPLAY

www.tranzitdisplay.cz – Dittrichova 9, Praha 2
otevírací doba: út, st, čt, pá, so, ne od 12–18 hod.

Ekumenická
Akademie
Praha

KAMENNÝ OBCHOD FAIR&BIO

www.ekumakad.cz – Sokolovská 29, Praha 8
otevírací doba: po, út, st, čt, pá 11–19 hod.

ČESKÁ ČAJOVNA

www.ceskakajovna.webgarden.cz – U Školy 121, Nové Strašecí,
otevírací doba: po, út, st, čt, pá 12–21 hod., so 18–23 hod.

KAVÁRNA TŘI OCÁSCI

www.triocasci.cz – Gorkého 37, Brno
otevírací doba: po, út, st, čt, pá 8–22 hod., so, ne 10–22 hod.

GALERIE BERLINSKEJ MODEL

www.berlinskejmodel.cz – Podplukovníka Sochora 9, Praha 7
otevírací doba: st 18–23 hod., dále v době vernisáží
a veřejných debat

STUDENTSKÝ KLUB K4

www.k4klub.org – Celetná 20, Praha 1
otevírací doba: po, út, st, čt, pá 10–24 hod., so, ne 16–24 hod.

MÁTE TIP NA NOVÉ PRODEJNÍ MÍSTO SOLIDARITY?

Neváhejte a napište nám!
redakce@socsol.cz